

ביאורים במאמרי רבינו

מאמרי חסידות
מכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
מבוארים ומפורשים

מאמר ד"ה
באתי לגני אחותי כלה
ה'תשי"ט

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ותשע לבריאה

קובץ זה נדפס
לעילוי נשמת

הו"ח התמים
ר' יעקב

בן הרה"ח מאיר צבי ע"ה

סטמבלר

חסיד נאמן ומסור
לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

נלב"ע י"א ניסן ה'תש"ע
ת.נ.צ.ב.ה

קובץ זה נדפס
על-ידי ולזכות
ר' יוסף יצחק

וזוגתו מרת נחמה שיחיו

ולזכות ילדיהם הת' אריה זאב,

וחיה רישא
שיחיו לאורך ימים
ושנים טובות

דרוקמן

טורונטו קנדה

להצלחה רבה ומופלגה
בגשמיות וברוחניות

קובץ זה נדפס על-ידי ולזכות
ר' מרדכי

וזוגתו מרת חיה מושקא שיחיו

בן שבת

ולזכות

ליאור בת מרדכי,

יהושע בן אברהם שיחיו

יזכו להצלחה רבה ומופלגה בכל אשר
יפנו בגשמיות וברוחניות

ולזכות ר' דוד ציון בן יצחק

וזוגתו זהבה בת מרדכי שיחיו

לרפואה שלימה וקרובה

ולהצלחת בית הספר החדש

'מנחם מענדל אקדמי'

סגל המורים והמורות וכל העוסקים
במלאכת הקודש

קובץ זה נדפס ע"י ולזכות

הר"ר ירחמיאל מנחם מענדל

וזוגתו מרת רבקה פייגא

ילדיהם

חיה מושקא, אריה לייב שאול,

יהודה מאיר, שלום דובער,

שניאור זלמן

גולדשמיד

להצלחה רבה ומופלגה

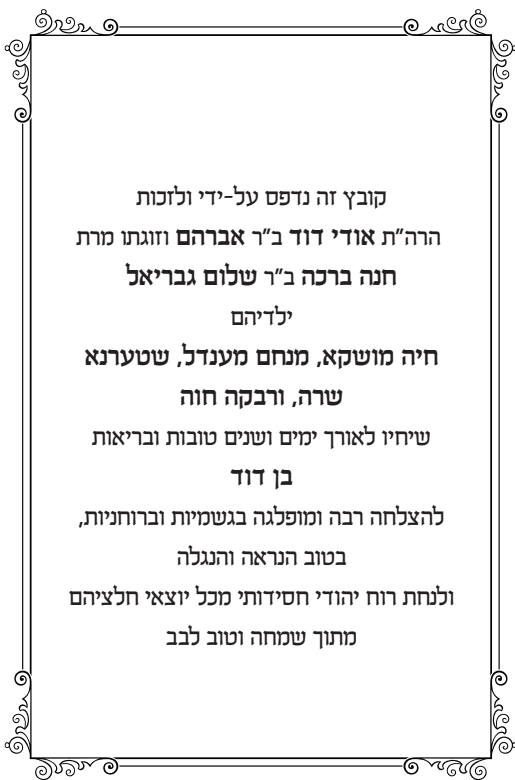
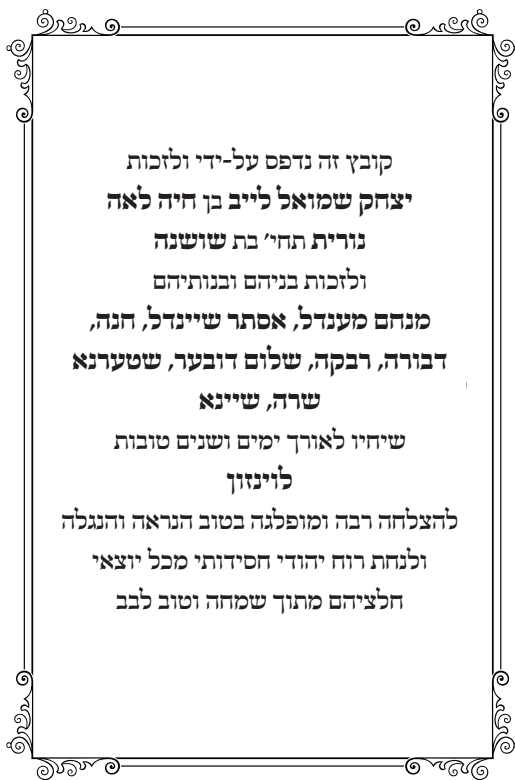
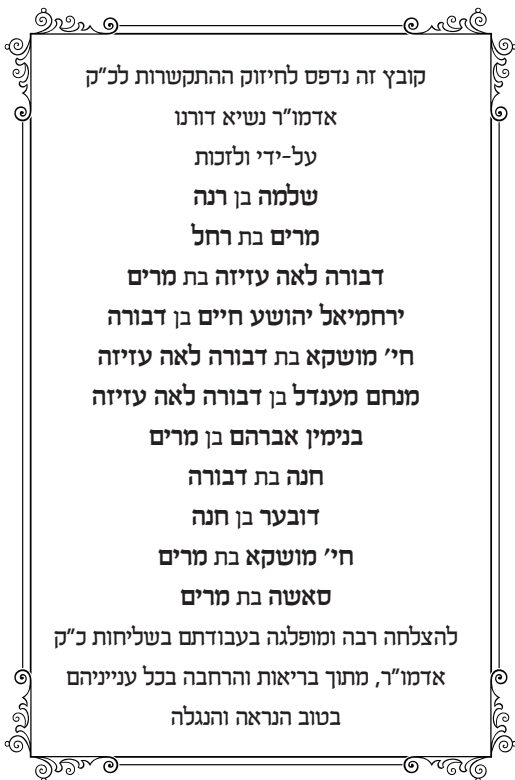
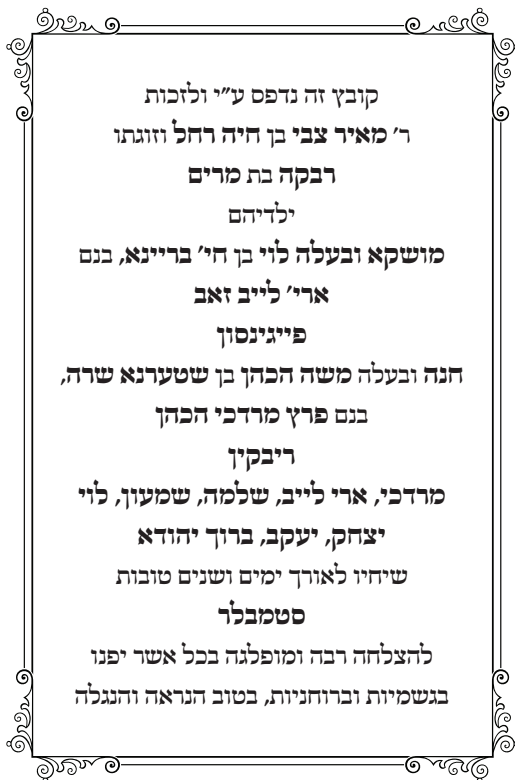
בטוב הנראה והנגלה

בכל אשר יפנו

בגשמיות וברוחניות

ולנחת רוח יהודי חסידותי

מתוך שמחה וטוב לבב

פתח דבר

בשבח והודיה לה' יתברך, מוגש בזה לפני ציבור הלומדים מאמר נוסף בסדרת 'ביאורים במאמרי רבינו'.

מאמר זה נאמר על-ידי כ"ק אדמו"ר בהתוועדות יו"ד שבט ה'תשי"ט, ובו נתבארו עניינים בפרק התשיעי של המשך באתי לגני ה'שי"ת השיך לשנה זו (תשע"ט), זאת בהתאם למנהג רבינו לבאר בכל שנה פרק אחד מתוך עשרים הפרקים של המאמר (ראה בארוכה ב'פתח דבר' לתורת מנחם – באתי לגני ח"א).

בקונטרס זה נוספו למאמר קיצורים וסיכומים, ונתבארו העניינים והמושגים המובאים בו.

הביאורים נלקטו ונכתבו על ידי הרה"ת ר' מנחם מענדל שיחי' אשכנזי, והסתייענו רבות בהסברים שהשמיע הרה"ח ר' יואל שיחי' כהן בהזדמנויות שונות.

*

תודתנו נתונה להרה"ת יואב שיחי' למברג על כתיבת הסיכומים ועריכת הביאורים.

כמו כן אנו מודים להנהלת קה"ת על נתינת רשות מיוחדת להדפסת המאמרים.

*

מאמר מבואר זה, מצטרף למאמרים ושיחות שיצאו לאור על ידינו בשנים קודמות, ובייחוד לסט הספרים "ביאורים במאמרי רבינו", שני כרכים, המאגד שלושים ואחד מאמרים, מסודרים לפי מועדי השנה, ערוכים מחדש בצורה בהירה. את הספרים ניתן להשיג בקה"ת ובחנויות הספרים המובחרות.

לבקשת רבים, ניתן להוריד את הקונטרס, כמו גם הקונטרסים האחרים שנתבארו על ידנו, בכתובת: www.biurim.022.co.il.

*

כבר אמר דוד המלך, "שגיאות מי יבין" (תהלים יט, יג), ויתכן שנפלו אי-הבנות בעניינים המבוארים. על כן בקשתנו שטוחה בפני ציבור המעיינים לשלוח אלינו את הערותיהם ונתקנן בבוא העת אי"ה.

יהי רצון מהשי"ת שהעיסוק בדא"ח בכלל ובתורת רבינו במיוחד, יזרו את קיום הייעוד: "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיה יא, ט).

כד טבת ה'תשע"ט

כתובת למשלוח הערות: ת.ד. 485 כפר חב"ד. או: mm.ashkenazaiil.com

בס"ד, יו"ד שבט, ה'תשי"ט

(הנחה)

באתי לגני¹ אחותי כלה², ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא בהמאמר³ על-פי המבואר במדרש⁴ לגני לגנוני⁵, למקום שהי' עיקרי בתחילה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה, דבתחלת הבריאה עולם על מלואו⁶ נברא⁵, ועל-ידי חטא עץ הדעת והחטאים שלאחריו סילקו את השכינה מלמטה למעלה עד רקיע הז', והצדיקים על-ידי עבודתם המשיכו את השכינה מלמעלה למטה, דהתחלת ההמשכה הי' מאברהם, שהוא הי' הראשון, והורידה מרקיע הז' לו' וכו' עד שבא משה שהוא השביעי וכל השביעין חביבין⁶ והורידה מרקיע הא' למטה בארץ⁷, ולכן למשה נאמר⁷ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, דכפשוטו קאי על המשכת אלקות שהי' למטה בארץ, וגם כמאמר רז"ל⁸ בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד מישראל,

(6) ויק"ר פכ"ט, יא.

(7) תרומה כה, ח.

(8) כ"ה בשם רז"ל בלקו"ת נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם ("שמעתי לומדים"). של"ה סט, א. רא, א. חלק תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב.

(1) מאמר זה מיוסד בעיקרו על הפרק התשיעי מד"ה באתי לגני ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 123 ואילך).

(2) שה"ש ה, א.

(3) ד"ה באתי לגני ה'ש"ת פ"א (סה"מ ה'ש"ת ע' 111).

(4) שהש"ר עה"פ.

(5) ראה ב"ר פי"ב, ו. פי"ג, ג. פי"ד, ז.

ביאורים במאמרי רבינו

א) "לגנוני"
ג) "עיקר שכינה בתחתונים היתה .. והורידה למטה בארץ"

עיקר שכינה בתחתונים הוא שהתענוג ("נתאוהו") של הקב"ה בבריאת העולם נמשך בעולם (בדוגמת "שמועה טובה תדשן עצם"), ועל-ידי זה נעשה העולם מוכשר להיות לו יתברך "דירה בתחתונים". החטא שהוא היפך התענוג סילק את התענוג וההכשרה מהעולם, ומשה בעבודתו החזיר את התענוג וההכשרה, ובנוסף לזה המשיך בפועל את הדירה (באתי לגני תשלא ס"ג"ד, ובנסמן שם).

בפירוש יפה קול לשהש"ר שם "לגנוני היא החופה, אשר שמה עיקר דירת החתן" (וזהו גם שאומר המדרש "למקום שהי' עיקרי בתחילה"). וראה גם במת"כ במדב"ר פי"ג. וראה שוע"ר או"ח סי' תרלט: בימים הראשונים .. היו מתייחדין החתן והכלה בחדר מיוחד ואין שום אדם נכנס אצלם רק בעת שרוצים לשמח אותן ולאכול ולשתות עמם וזה החדר נקרא חופה .. שהוא עיקר ישיבת החתן וכלה".

ב) "עולם על מילואו נברא"
שנברא מלא ושלם, ולא חסר מאומה.

ועל-פי זה מבאר בהמאמר⁹ הטעם מה שהמשכן, דמשכן איהו מקדש ומקדש איהו משכן¹⁰, הי'ה מעצי שטים¹¹, דשטים הוא מל' הטי'ה¹² כמו שנאמר¹³ שטו העם, והוא ההטי'ה מדרך הישר והמיצוע, שישנה בב' אופנים, (א) ההטי'ה מדרך המיצוע לגרוע (ב) והטי'ה מדרך המיצוע לטוב, שההטי'ה לגרוע הוא כמאמר רד"ל¹⁴ אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, ושטות זה שהוא השטות דעולם והשטות דלעומת זה צריך להפוך לבחינת השטות דקדושה והוא העבודה שלמעלה מטעם ודעת, וזהו (האתהפכא משטות דלעומת זה לשטות דקדושה) עיקר עבודת המשכן ומקדש, שעל-ידי זה נעשה ושכנתי בתוכם, שיהי'ה עיקר שכינה בתחתונים¹⁵, באתי לגני לגנוני¹⁵.

ועל-פי זה מבאר גם בהמאמר¹⁶ הטעם מה שעצי שטים נקראים בשם קרשים¹¹, שכל השמות שבתורה הם בדיוק ומתאימים לתוכן ענינם¹⁷, דהנה האותיות דקרש הם אותיות שקר ואותיות קשר, והיינו אשר מהשקר דעולם צריך להפכם ולעשות מהם קרשי המשכן, בחינת קשר, והיינו לקשר כל עניני העולם בשכינה ובעיקר שכינה שהוא פנימיות ועצמות אין-סוף ב"ה. וכמו שמבאר בפרטיות אותיות קו"ף ורי"ש ואיך שייך כנגדם בקדושה, ואשר צריך להפכם מהאותיות כמו שהם באתון¹⁸ דזיופא (באותיות של שקר)¹⁸ לעניני טוב וקדושה, וכמבואר כל הנ"ל באריכות בסעיפים הקודמים (של מאמר באתי לגני השי"ת)¹⁹.

(15) ראה בהמאמר פ"ה (סה"מ שם ע' 117 ואילך).

(16) פ"ו ואילך (סה"מ שם ע' 119 ואילך).

(17) ראה תניא שעהיו"א פ"א. ועוד.

(18) ראה זח"א ב, ב.

(19) בכל הנאמר עד כאן – ראה ד"ה באתי לגני תשי"א-תשי"ח.

(9) פ"ג (סה"מ שם ע' 114 ואילך).

(10) ראה עירובין ב, סע"א.

(11) תרומה כו, טו.

(12) ראה המשך וככה תרל"ז פט"ל ואילך. קונטרס ומעין מאמר א פ"א.

(13) בהעלותך יא, ח. וראה זח"ב סב, ב ואילך.

(14) סוטה ג, רע"א.

ביאורים במאמרי רבינו

ישנו הד', אין זה עדיין תכלית השלימות, אלא צריך לעשות מד' ה' (על-ידי הוספת קו השמאלי), שיומשך גם בענין המעשה. מה שאין-כן באות ק', הנה כיון שנעשית מר', שאין בו יו"ד אפילו לא מאחוריו, היינו, שהמחשבה והדיבור (ב' הקוין דאות ר') אינם כדבעי, אזי ההמשכה לענין המעשה היא בצורה של אות ק', דק' הרי הוא דומה בתמותו לאות ה', אלא שבאות ה' הרגלים הם בשוה, ובאות ק' הרגל השמאלי יורד למטה. והיינו שנופל במעשה לא טוב רחמנא לצלן, ובכך הוא יורד למטה מטה" (באתי לגני תשל"ח סעי' ב"ג).

ד) "שעל-ידי זה נעשה ושכנתי בתוכם" כלומר, עבודת האתהפכא היא הפועלת בעולם את המשכת עיקר שכינה בתחתונים. לביאור העניין ראה ד"ה באתי לגני תשל"א סעיפים יב-ג.

ה) "אותיות קו"ף ורי"ש .. אתון דזיופא" הנה בקדושה נעשה מאות ד' ה', ובסטרא-אחרא נעשה מר' ק'. הי"ד שמאחורי הד' קאי על בחינת חכמה (נקודת היהדות). ב' הקוין דאות ד' הם המחשבה ודיבור דקדושה. אמנם, גם כאשר

סיכום: משה הוריד את השכינה למטה בארץ, ולכן נאמר לו "ועשו לו מקדש ושכנתי בתוכם". וזהו שהמשכן היה מקרשי עצי שטים. שטים – לשון הטייה ושטות, והעבודה היא להפוך השטות דלעומת זה לשטות של קדושה. קרש – אותיות "שקר", והעבודה היא להפכו ל"קרש" המשכן ול"קשר" לשכינה. וע"י עבודת האתהפכא פועלים "ושכנתי בתוכם".

ב) והנה בהמאמר (בסעיף ט'²⁰) מבאר שזהו גם כן מה שהקרשים נקראים בשם עומדים, וכמו שנאמר²¹ ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים, ומבאר דעומדים הוא ענין עמודים, שכן אתון דדין כאתון דדין (אותיות של זה כאותיות של זה)¹, וכדאיתא במסכת יומא²¹ על פסוק עצי שטים עומדים דעומדים הוא ענין מעמידים¹, ומבאר בהמאמר אשר ענין העמוד הוא שהוא מחבר את הגג והרצפה להיות כאחד ממש, וזהו ענין הקרשים שנקראים בשם עומדים, שהוא על דרך ענין המצוות שנקראים בשם עומדים, לפי שהם ממשיכים ומחברים אור אין-סוף ב"ה עם העולמות ממש, הנה גם הקרשים הם מחברים אור אין-סוף ב"ה עם העולמות. והנה בענין המצוות שהם עמודים מבאר כ"ק אדמו"ר הזקן² באגרת הקודש²² אשר רצון העליון נקרא בשם כתר³, ואיתא בתפילת רבי נחוניא⁴ בן הקנה²³ אשר בהכתר יש בו תר"ך עמודי אור.

20) סה"מ שם ע' 123 ואילך.

22) סימן כט (קמט, סע"ב ואילך).

21) עב, א.

23) הובאה בפרדס שער ח (שער מהות והנהגה) פ"ג.

ביאורים במאמרי רבינו

בגמ' יומא (עב א) "מאי דכתיב עצי שיטים עומדים שמעמידין את ציפיון". וברש"י שם "שלא התליעו ולא נפל ציפיון".

ברם לרע מצד עצמו אין קיום, וקיומו הוא רק בזכות הטוב המעורב בו. וכיון שאותיות קו"ף ורי"ש הן אותיות של שקר, אין להן קיום מצד עצמן אלא על-ידי הארת הקדושה, ולכן הן נוטלות את אות שי"ן עמהן, אשר היא מורה על ניצוצות הקדושה שבסטרא-אחרא (ס' הערכים ח"ו תיח – תי"ט). וכפי המובא בזוהר (ח"א בהקדמה ב, ב) שהטעם על כך שבתכית שקר יש גם את האות ש' שהיא 'את קשוט' (אות אמת), לפי שהשקר עצמו אין לו קיום, ובכדי שיהיה לו קיום הוא דוקא כאשר יש בו בתחילתו יסוד של אמת.

ח) הולך ומונה בסעיפים הבאים מתורתם של כל אחד מרבנותינו נשיאנו (וכן הוא בכל מאמרי "באתי לגני" שנאמרו על-ידי רבינו מידי שנה בשנה). וראה תורת מנחם התוועדיות תשי"א ח"א עמ' 224 הטעם לכך.

ו) "אתון דדין כאתון דדין" והתאמת האותיות (של "עומדים" ו"עומדים")

ט) "רצון העליון נקרא בשם כתר" כתר עומד מעל הראש ובכך הוא משל לרצון שהינו למעלה מהשכל.

מורה שתוכנו אחד הוא (ד"ה באתי לגני טו בשבט תשל"ט ס"ב).

י) "בתפילת ר' נחוניא בן הקנה" להעיר מהמובא במאמר להבין ענין רשב"י תשמ"ה ס"ב שרבי נחוניא בן הקנה היה מהתנאים המועטים שעיקר עסקם היה בנסתר דתורה.

ז) "עומדים הוא ענין מעמידים"

ומבאר זאת, דכמו שיש עמודים בבית חומה גדול נצבים בארץ וראשם מחובר בתקרה, כך המצוות נצבים מרום המעלות הוא רצון העליון ב"ה ונמשכים עד הארץ, שהמצוות נתלבשו בגשמיות וגם המצוות שלא נתלבשו בגשמיות הרי ניתנו לאדם הגשמי שהוא בעל בחירה להטות לבבו לטוב וכו'.

והנה מדיוק לשון המאמר מובן שיש הפרש בין הקרשים למצוות, דזהו מה שכתוב בהמאמר שהקרשים הם על דרך המצוות (על דרך דוגמא לבד) שהמצוות הם עמודים ממש והקרשים הם על דרך המצוות. ולכן בהמצוות הוא אומר הלשון ממשיכים ומחברים אור אין-סוף ב"ה ועולמות ובהקרשים אינו אומר הלשון ממשיכים, כי אם שהם מחברים אור אין-סוף ב"ה עם העולמות על דרך המצוות (הביאור לקמן סעיף ה). והנה בתניא יש גם כן הפרש בין המשל דעמודים להנמשל דמצוות. דבענין העמודים אומר שהם נצבים בארץ וראשם מחובר בתקרה ובהנמשל דמצוות אומר שהם נצבים ברום ונמשכים עד הארץ. והנה שינוי המשל מהנמשל מובן בפשטות, דהנה העמודים הרי התחלתם היא שהם נצבים בארץ ומזה הם מגיעים עד התקרה, מה שאין-כן המצוות הרי הם נצבים למעלה, וכמו שנאמר אשר קדשנו במצוותיו מצוותיו שלמעלה ^א, ומשם הם נמשכים למטה. ומתאים להכלל הידוע²⁴ שיש הפרש בין יסוד למטה ליסוד למעלה, שלמטה היסוד הוא למטה ועליו נבנה הבנין, ולמעלה הרי היסוד הוא למעלה מהבנין, ולכן בענין העמודים אומר שהם נצבים בארץ, דנצב הוא ענין חוזק הדבר, וכמו נצב ^ב מלך²⁵, הנה למטה הרי חוזק ויסוד הדבר הוא למטה בארץ ועליו נבנה הבנין, ובענין המצוות הוא אומר שהם נצבים ברום המעלות, לפי שלמעלה הרי חוזק ויסוד הדבר הוא למעלה.

25) מלכים-א כב, מח. וראה אוה"ת נצבים ע' א"רא ואילך.

24) פרדס שער כג (שער ערכי הכינייים) ערך יסוד. אוה"ת שמות ח"ז ע' בתקלב. ובכ"מ.

ביאורים במאמרי רבינו

הנפש, באוה"ת (שמות דף בתקלב) מביא דוגמה מכך ששורש המידות בבניה נעלה יותר מהמידות עצמן, שכן עשירית מעצמיות השכל מתלבש להיות טעם ומוחין למדה (לקי"ת ר"פ ברכה). ובגשמיות הוא ההפך שכן השורש הינו למטה מהעץ.

(יב) "נצב מלך"

נציב המושל מטעם המלך (מפרשים עה"פ מלכים-א כב, מח). ובאוה"ת (נצבים ע' א"רא) מפרש ראש וקצין דהיינו שר ומושל.

יא) "מצוותיו שלמעלה .. למעלה הרי היסוד הוא למעלה מהבנין"
למעלה הכוונה לרוחניות, הן לספירות שבעולמות רוחניים, כפי הדוגמה המובאת בפרדס לכלל זה מספירת המלכות, אשר שרשה בספירת היסוד שלמעלה ממנה "ובהשתוקקותה אליו מתקיימת ועל-ידו מתפרנסת". הן למצוות רוחניות שהם רמ"ח אברים דמלכא, כגון "חסד דרועא ימינא וגבורה דרועא שמאלא" (סו"מ עור"ת ע' קצ"ו), שמהם נמשכים המצוות שלנו, והם כמובן נעלים (עיקר) הרבה יותר מהמצוות שלנו. והן בכוחות

סיכום: הקרשים נקראים עומדים, אותיות עמודים, שמחברים בין הגג והרצפה – אור אין סוף והעולמות, ועל דרך המצוות שנקראות עמודים. ברם יש הבדל ביניהם – היסוד של העמודים הוא בארץ ואילו היסוד של המצוות הוא בשמים, וכידוע שלמטה היסוד הוא למטה מהבנין, ולמעלה היסוד הוא מעל הבנין.

ג) אמנם זה גופא צריך להבין, מפני מה היסוד למטה הוא באופן אחר מהיסוד למעלה י'. ויובן זה על-פי המבואר בכמה ענינים ומהם בענין יש הנברא²⁶, דזה שבהרגשתו אין לו עילה וסיבה שקדמה לו ח"ו, הוא לפי שהתהוותו הוא מהעצמות, אשר מציאותו מעצמותו ואין לו עילה וסיבה שקדמה לו ח"ו דרך הוא לבדו בכחו ויכלתו להוות יש מאין ואפס המוחלט י', וכמבואר באגרת הקודש²⁷. ולכן לעתיד-לבוא אשר אז יתגלו אמיתית ופנימיות כל הענינים הנה אז יתגלה בהיש הנברא שרשו האמיתי, והוא יש האמיתי שאין לו עילה וסיבה. ובוזה יובן מה שנעוץ תחלתן בסופן²⁸, אשר בסופן דוקא נעוץ התחילה שהוא למעלה מבחינת ראש י^ו, אשר התחילה שהוא העצמות נמצא בבחינת הסוף דוקא, בהיש הגשמי שאין תחתון למטה ממנו, הנה הוא דוקא דירה לעצמותו ית'²⁹ אשר לעתיד יהיה זה בגילוי, ובאמת גם עכשיו הוא כן. וזהו הטעם אשר למטה היסוד הוא למטה דוקא יש דעשייה ועליו נבנו עולמות העליונים י^ו, מה שאין-כן למעלה הרי מבואר בתניא³⁰ אשר הכוונה הפנימית

28) ספר יצירה פ"א מ"ז. וראה המשך תרס"ו ע' שלח. ע' שמו. ועוד.
29) ראה ד"ה באתי לגני הנ"ל פ"ד-ה. וש"נ.
30) פל"ו.

26) ראה ביאורי זוהר לאדמו"ר האמצעי בשלח מג, ג. סה"מ עזר"ת ע' קנ. ד"ה באתי לגני תשי"א פ"ד (לעיל ע' רסו ואילך).
27) סימן כ (קל, סע"א ואילך).
28) סימן כ (קל, סע"א ואילך).

ביאורים במאמרי רבינו

אי-אפשר לתת לזולת דבר שאין לך (טעם נוסף ראה בארוכה ספר מבית חיינו ח"ב עמ' 150).
זו) "בסופן דוקא נעוץ התחילה שהוא למעלה מבחינת ראש"
"ראש" הוא שמים ועולמות העליונים, ו"סופן" הוא יש הגשמי. תחילה הוא העצמות (שהוא תחלה וקדם לכל, תרס"ו עמ' שמג) והוא שייך ליש הגשמי דוקא.
זו) "היסוד הוא למטה דוקא יש דעשייה ועליו נבנו עולמות העליונים"

יג) "מפני מה היסוד למטה הוא באופן אחר מהיסוד למעלה"
כלומר, כיון שכל הענינים שלמטה משתלשלים ממקורם למעלה בעולמות העליונים, מדוע היסוד כאן הוא באופן אחר מהיסוד למעלה.
יד) "רק הוא לבדו בכחו ויכלתו להוות יש מאין ואפס המוחלט"
שכן לגילויים האלוקיים יש מקור וסיבה שבגללם הם נוצרו, והיו ענינים - מציאות מצד סיבה. ובמילא הם אינם יכולים להוות דבר שאופן מציאותו הוא שנרגש שאין לו מקור, כי הרי

אינה בעולמות העליונים והם רק הארה בלבד וכל ענינם הוא רק בכדי שתושלם על ידם הכוונה הפנימית למטה דוקא י'. ואור והארה שלמעלה יותר נעלה יותר י", ולכן למעלה העמודים הם נצבים ברום המעלות, לפי שיסוד וחזק הדבר הוא למעלה ומשם נמשך למטה.

סיכום: הטעם שבעולם הזה היסוד הוא למטה מהבנין, לפי שהתהוותו של הדיש הגשמי שאין תחתון למטה ממנו היא מהדיש האמיתי – העצמות, והוא דוקא דירה לעצמותו ית', ולכן העיקר הוא למטה.

(ד) **אמנם** עדיין צריך להבין, מפני מה ביש הנברא דוקא הוא יש האמיתי ואינו נמצא ברוחניות. דלכאורה הי' צריך להיות יש האמיתי ברוחניות הענינים ובענינים רוחניים, שלכן נקראים בשם עליונים לפי שהם נעלים במדריגה י". אך הענין הוא כמו שמבאר כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע³¹ ג' משלים

(31) שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ב ואילך (נח, א ואילך).

ביאורים במאמרי רבינו

ועל דרך משל מנפש האדם: כח השכל אינו הנפש כפי שהיא לעצמה אלא בחינה נפשית שענינה להבין דבר שחוץ לנפש. ולכן התפשטות השכל תהיה נחותה יותר, שכן התוכן שהשכל מבין אינו כח השכל הנפשי עצמו אלא התוכן של הדבר. וכך הלאה, ההתפשטות הולכת ומתמעטת ע"י התפשטותה, וכאשר היא מתפשטת בדבר אחר אזי היא מתרחקת עוד יותר מהמקור, שכן ההתפשטות הראשונה מהמקור יש לה זמיון למקור, וכגון השכלה מהשכל, אך כשתוכן השכל מתלבש במידות, הרי רק חלק קטן ממנו (מסקנת השכל) מאיר בהן.

זהו ש"אור והארה שלמעלה יותר נעלה יותר", מה-שאיין-כן ענין עצמי נמצא תמיד כפי שהוא.

(ט) "לכאורה היה צריך להיות יש האמיתי ברוחניות הענינים"

ביאור השאלה במאמר בדרך אפשר:

לכאורה גילוי העצמות נמצא בעיקר ברוחניות, וכפי שמבאר (ראה לקו"ש ח"ה עמ' 98 בהערה – בשו"ה³²) שהאיין-סוף מתבטא בעיקר בנצחיות שנבראים העליונים, "שצבא השמים קיימים באיש" (הן "צבא השמים" כפשוטו, השמש, הירח

פירוש "עליו נבנו עולמות העליונים", אולי יש לפרש על-פי המבואר בד"ה ארדה נא תרנ"ח שהעבודה בעולם הזה דוקא מוסיפה בעולמות עליונים, וכמשל הקצת דם מהרגל דוקא, שעל-ידי זה מיתוספת בראש חיות מיוחדת שאין לו מצד עצמו.

(ז) "מה-שאיין-כן למעלה .. וכל ענינם הוא בכדי שתושלם על ידם הכוונה הפנימית למטה דוקא"

אף-על-פי שהמטרה היא למטה בעולם הגשמי, מכל מקום זהו רק מצד הכוונה פנימית (דהעצמות), אך מצד הגילויים (הארה), גילוי שלמעלה יותר הוא נעלה יותר, ולכן הוא היסוד. אלא שמכך ש"הכוונה הפנימית למטה דוקא", מוכח שעולמות העליונים הינם הארה בלבד ולא עצם, שכן אם היה נמצא בהם העצם אזי הכוונה הפנימית היתה בהם.

(ח) "אור והארה שלמעלה יותר נעלה יותר"

הביאור בזה: אור והארה הם התפשטות ואינם העצמות כפי שהיא לעצמה. ומובן, שככל שהם מתפשטים יותר כך מתמעט האור.

בענין כל הגבוה גבוה ביותר יורד ומתלבש ומתגלה בנמוך נמוך יותר. משל הא' הוא מאבוקה גדולה שאורה גדול ומאירה למרחוק, וכאשר צריך להאיר למקום הרחוק צריך לזה אבוקה גדולה. ואם כן מובן אשר בכדי שיהיה ניכר מעלת האבוקה גדולה (וואו קריגט מען ארויס איר עילוי) על מעלת הנר ואבוקה קטנה, הוא במקום הרחוק דוקא, שם דוקא נתגלה בחינת "הגבוה" אשר בהאבוקה. דהגם אשר האור שמאירה למרחוק הוא אור קטן ביותר, עד אשר אם ידליקו שם נר יאיר יותר מאור האבוקה שמאיר שם, מכל-מקום הנה בזה דוקא ניכר מעלת ותוקף האבוקה. ומשל הב' הוא מחבית מלאה מים, או חכם מלא חכמה, שמצד רבוי המים שבחבית שמלאה על כל גדותיה הנה מצד זה נשפך גם בחוץ, ובזה דוקא ניכר רבוי המים. דהגם אשר המים שנשפכים מבחוץ הם כהפקר ומעטים בכמותם לגבי המים שבתוך החבית, מכל-מקום הנה בזה דוקא ניכר אשר החבית מלאה על כל גדותיה. וכן הוא גם בענין החכמה, שעל-ידי בחינת

ביאורים במאמרי רבינו

למרות זאת, רואים בהנהגת הטבע עניין יוצא מן הכלל: קיום העולם הינו מוגבל בזמן ("שית אלפי שני הוו עלמא"), ואף על פי כן יש בו עניין של תמידיות ונצחיות, "שצבא השמים קיימים באיש" הוא באופן שהם "חזקים כביום הבראם" (ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"א, נתבאר בארוכה בס' החקירה להצ"צ בהקדמה ובח"א פ"ג), פלא זה מגלה שלמרות היות העולם בעל גבול, מכל מקום הוא קשור עם כח אין סוף. ומכיון שהאין סוף הוא גילוי העצמות (לקריש שם, ספר הערכים ח"ג עמ' מ"ט), נמצא שהעצמות מתגלה בעיקר ברוחניות.

ליתר ביאור, בשאלתו כותב "שלכן נק' בשם עליונים לפי שהם נעלים במדריגה", היינו שגילוי האין סוף מתגלה דוקא בהם מפני שהם כלים אליו. מה-שאיין-כן היש הגשמי שאמנם בא מהעצמות ומוסבר בדא"ח שהוא דוגמא עליו, אך כל זה ב'השקפה' של עצמותו ית', ואילו הגשמי מצידו הוא 'יש' (ראה לקריש ח"יב עמ' 75 הערה 30) (הקשר שלהם דרך עניין "מציאיותו מעצמותו" הינו בהעלם מוחלט, דאף-על-פי שהוא מוסבר בדא"ח, לא רואים זאת בגשמיות). ואם כן כיצד יש דעשיה יכול להיות יסוד ומשפיע בעולמות עליונים?

לביאור התשובה בהרחבה ראה ביאור כא.

וכו', והן "צבא השמים" במובן של עולמות עליונים (דיה למען דעת אפתיר), היינו שהנבראים של צבא השמים קיימים בעצמם ('איש') מששת ימי בראשית עד היום.

שכן האין-סוף הוא ענין הגילוי שבעצמותו, והוא מתגלה בעיקר באור (ולא בכח להוות יש מאין), ולכן גם בנבראים זהו בעיקר בצבא השמים, מה-שאיין-כן "צבא הארץ קיימים במין", כלומר שהנבראים של צבא הארץ (צומח, חי ומדבר) הקיימים עתה, אינם אותם שנבראו אז, אלא המה צאצאי צאצאיהם. אולם הם אותו המין שנבראו אז ללא שינוי.

ועוד, שצבא השמים "חזקים כיום הבראם". כלומר, דרכו של בעל גבול ובר חלוף שהולך ונחלש בהדרגה עד שנפסק לגמרי. לדוגמה: אור הנר הולך ונחלש ככל שהמרחק ממנו גדל עד שנפסק לגמרי. וכשם שהוא במקום כן הוא גם בתחום הזמן. על דרך משל אדם עם לידתו יש בו כוח לחיות "מאה ועשרים שנה", ובכל רגע שעובר, נחלש כוח חיותו. וכמאמר: "התינוק - משעה שנולד מתחיל להתייבש" (בחי בראשית א, כח). וכך כל דבר שיש קצבה לקיומו, נפסד ונחלש אט אט עד שלבסוף נפסק לגמרי.

נובלות כ חכמה ועל דרך³² שיחות חולין של תלמידי חכמים, הנה על-ידי זה דוקא ניכר שההמשכה היא מחכם גדול ששייך לעומק החכמה³³. ומשל הג' הוא מהשפעת הטפה בגשמי שממנה הוא ההולדה ממהות למהות אחר, מהות חדש, מה-שאינ-כן בהשפעת השכל שהיא השפעה רוחנית אי אפשר להיות הולדה חדשה, ורק כאשר התלמיד הוא בר שכל אז דוקא יבין את השכל שהשפיע לו הרב. ואם כן מובן מעלת הטפה הגשמית דוקא, אשר דוקא ממנה נולד מהות חדש, מהות אחר ממהות הראשון, שהוא כ^א השפעת הולד כב.

32 סוכה כא, ב.

33 ראה לקו"ת תצא לו, ב. שהמ"צ להצ"צ קה, א ואילך.

ביאורים במאמרי רבינו

בנבראים גשמיים יש כח גבוה יותר – כח ההולדה, אשר הוא מלוכב בהם עצמם, משום כך הם בעצמם מסוגלים להשפיע אותו הלאה, ולחדש מהות אחרת חדשה (סה"מ תעריב-ע"ו עמ' לט).

וכך בנמשל, המצוות הגשמיות הן על דרך הטיפה, בהן נמשכת ומתגלה עצמותו יתברך שבמעשה הגשמי, היינו שנמשך ומתגלה הקשר בין הרגשת מציאותו שביש הנברא עם היש האמיתי כדלקמן במאמר (ודגש זה על גילוי העצמות יופיע לקמן לכל אורך המאמר).

[ראה גם בד"ה להבין ענין כתיבת ס"ת תש"ל סעי' ג-ד, שענין "כל הגבוה ביותר וכו'" הוא שבחינת מציאותו מעצמותו "נמשך ומאיר בגילוי".]

כב) "מעלת הטיפה הגשמית .. השפעת הולד" ביאור 'בדרך אפשר' בכך שכח ההולדה נמשך דוקא בטיפה גשמית:

כדי להוליד ישנו צורך בכח מיוחד, שכן הבן משלב בתוכו שני צדדים, מצד אחד הוא מהות אחרת ונבדלת מהאב, ואף-על-פי-כן יש בו מעצמיות האב. כיצד יתכן שילוב כזה? אלא כח ההולדה בנפש הוא כח שאינו מוגדר בשום גדר ואפילו לא בהגדרה הבסיסית של 'אני', ולכן מבחינתו אין דבר המבדיל בינו לבין הזולת, ובמילא הוא יכול להימשך גם בדבר הזולת (ראה ענד"ו לקו"ש ח"ו עמ' 116-118).

כ) "נובלות"

פרי בוסר הנושר מן העץ, היינו דבר קל ופחות לעומת העיקר.

כא) "אשר דוקא ממנה נולד מהות חדש" בכך בא המענה לשאלה "מפני מה ביש הנברא דוקא הוא יש האמיתי .. דלכאורה הי'ה צריך להיות יש האמיתי ברוחניות הענינים".

ביאור התשובה:

משל הג' מלמד שאדרבה, הגבוה ביותר יכול להימשך בגשמי עצמו, וכהוכחה והסבר מביא ג' משלים. בשני המשלים הראשונים שמביא מדגיש שהאור שמאיר למרחוק הוא אור קטן ביותר לגבי האור הקרוב לאבוקה, וכן המים שנשפכים מחוץ לחבית הם הפקר ומעטים בכמותם לגבי המים שבחבית, והנובלות הם רק (שיחת) חולין לעומת שיחה תורנית של תלמידי חכמים. היינו שבהם עצמם אין עילוי לגבי האור הרגיל, אדרבה הם נמוכים ממנו, אלא שעל ידם ניכרת מעלת המקור. ואילו במשל הג' מטיפה גשמית מבאר שבטיפה עצמה יש את הכח להוליד (שאינו בהשפעת השכל הרוחני), וכפי שמסיים "אם כן מובן מעלת הטיפה" (ולא אומר "שניכרת" על-ידה מעלת המקור).

וליתר פירוט, בחינת האין סוף שב"צבא השמים קיימים באיש" אינה מלוכשת בהם ממש, אלא נמצאת בהם בבחינת מקיף (ראה לקו"ש הנ"ל), לכן אינם יכולים להשפיע אותו. מה שאין כן

ויש לומר בדרך אפשר בביאור ענין הג' משלים, דהנה ענין מה שכל הגבוה גבוה ביותר יורד לנמוך נמוך ביותר, הוא ההמשכה מהעצמות לבי"ע (בריאה יצירה עשייה). דבאצילות הרי איהו וחייהי חד איהו וגרמוהי חד (עצמות ית', האור והכלים כולם אחד)³⁴ ונק' עולם האלקות³⁵, ואין זה נמוך, והכוונה בענין נמוך הוא ענין הבריאה, והוא עולמות בי"ע. והנה סדר ההמשכה בעולמות בי"ע הוא בהאופן דאור מים ורקיע³⁶ כג' כמו שנתבאר בארוכה בהמאמרים דחודש תשרי³⁷. וזהו ענין הג' משלים, דמשל האבוקה הוא ענין האור, ומשל החבית הוא ענין המים, ומשל הטפה הוא ענין הרקיע, שנעשה גשם ומהות חדש, ולכן מיא דאגלדו (מים שקפאו) בטלו מתורת שאובין עד אשר לכמה דעות מעלין ואינן פוסלין³⁸, ועושין מקוה לכתחילה³⁸. והנה נתבאר בדרושי חודש תשרי³⁷ אשר ענין בחינת אור מים רקיע אינו רק בבי"ע כי אם גם באצילות ובכתר ולמעלה יותר³⁶ עד בהאור שקודם הצמצום³⁹. ואם כן מובן אשר גם שם שייך כל הג' משלים דאבוקה, חבית וטפה. ובכל מקום ומקום ובכל דרגא ודרגא הנה גילוי הגבוה גבוה יותר הוא בהנמוך נמוך ביותר (והיינו אשר בהנמוך ביותר שבעולם ההוא מתגלה הגבוה ביותר שבעולם ההוא). והנה בכללות סדר ההשתלשלות הרי הנמוך נמוך ביותר הוא בבי"ע ועד עולם העשייה, הנה שם מתגלה הגבוה גבוה ביותר, שלמעלה מהגבוה גבוה ביותר שבערך האצילות ולמעלה מאצילות וקודם הצמצום, שהוא עצמותו ומהותו, הנה הוא מתגלה בהתחתון תחתון ביותר, דכפל ה' תחתון תחתון מורה על היותר תחתון שאפשרי, שאין תחתון למטה ממנו, והוא ענין עולם העשייה כ"ה.

(תשי"ט "סה"מ תשי"ט ע' 557 ואילך; ע' 563 ואילך).
 38 ראה מקוואות פ"ז מ"א. טושו"ע יו"ד סר"א סל"א.
 39 ראה סה"מ תרע"ח ס"ע מג ואילך.

34 תקו"ז בהקדמה (ג, ב).
 35 תניא פמ"ט (סט, א). ובכ"מ.
 36 ראה סה"מ תרל"ה ח"ב ע' תנד ואילך. וש"נ.
 37 ד"ה תורה צוה, וד"ה צור תעודה שנה זו

ביאורים במאמרי רבינו

אבל אינם כשאר דבר גולמי, שהרי הם ניידים ומתפשטים מטבעם לכל עבר. רקיע הוא 'כעין הקרח' הנעשה מגילוד המים, הוא כמו כל דבר גולמי, אשר נמצא במצב וצויר קבוע מבלי הטיה ותנועה כלל (ספר הערכים ערך "אור מים ורקיע" עמ' תד"ח).

זו הסיבה שהאב רוצה שהבן יצליח וייעמוד על רגליו בלי להיות תלוי בו, ואינו רואה בזה סתירה למציאותו שלו, שכן הבן בא מדרגה כזו אצל האב שאינה מוגדרת ב'אני' של האב, ולכן מציאותו של הבן אינה סותרת אליה.

כד' "מעלין ואינן פוסלין"
 שניתן להשלים על ידם שיעור ארבעים סאה של מי המקוה.

ועל-פי זה אפשר לבאר הטעם לכך שכח ההולדה נמשך דוקא בטיפה גשמיית, שהוא דבר נבדל מהנפש.

כג' "אור מים ורקיע"

כה' "בחינת אור מים רקיע אינו רק בבי"ע, כי אם גם באצילות ובכתר ולמעלה יותר"

ביאור ג' הבחינות: אור הוא (יסוד גשמי) דק ורוחני בתכלית. מים הם כבר מציאות דבר הנתפס

וזוהו ענין שהעמודים נצבים בארץ דוקא, דכשצריך לבנות הבית חומה גדול והוא ענין גדולת ה', דבמקום גדולתו שם אתה מוצא כו ענותנותו⁴⁰, הנה בכל סדר ההשתלשלות אף שיש בחינת אור מים רקיע בכל המדרגות, אבל בכדי שיהיה גילוי הגבוה ביותר שהוא העצמות הנה התגלותו הוא בהתחתון תחתון ביותר שהוא עולם העשייה, ובעשייה גופא לא בעשייה הרוחנית כי אם בעשייה הגשמית. ומזה מובן שגם בעשייה הגשמית גופא צריך גם כן התחתון תחתון ביותר, והיינו אשר התגלות העצמות אינו בעבודה הרוחנית שבעולם-הזה כי אם בעשייה גשמית דוקא. וזהו גם כן מה שמדייק בלקוטי תורה בדרושי ציצית⁴¹ במשל העמודים שנצבים בארץ, דכדי שהעמודים יחזיקו את הבנין והתקרה שעל גביהם, צריכים להיות בעפר קשה דוקא ולא בעפר תיחוח, הנה

41) שלח נ, א.

40) ראה מגילה לא, א. סה"מ ה'ש"ת ע' 40 בהערה.

ביאורים במאמרי רבינו

הראשון, שכן סוף סוף הן מגלות על מקורן. אך כאן כונתו לבאר ענין העשייה שהוא "התחתון תחתון ביותר", ועל עשייה מתאים לומר "שנעשה גשם ומהות חדש .. מהות אחר ממהות הראשון".

זהו מה שבעולמות עליונים אין מדובר על הגבוה ביותר, אלא על הגבוה שבאותו עולם, אשר יש לו קשר למטה, והוא יהיה ניכר בו. ואילו כאן כונתו לבאר הגבוה ביותר וכו' נופל בעשייה גשמית, ומציאות גשמית הינה מנותקת ממקורה.

כו) "במקום שאתה מוצא גדולתו אתה מוצא ענותנותו"

על המילים "בית חומה גדול" כותב רבינו (שיעורים בספר התניא אגה"ק סכ"ט הערה 37) "צריך עיון מהו הנמשל". כאן מוסיף רבינו כמה תיבות לנמשל "והוא ענין גדולת ה', דבמקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו". ובהתאם למ"ש בלקו"א פ"ד "במקום גדולתו של הקב"ה אתה מוצא ענותנותו. וצמצם הקב"ה רצונו וחכמתו בתרי"ג מצוות התורה .. עד שנתלכשה בדברים גשמיים .. כדי שתהא כל מחשבה .. דבור ומעשה תפיסא בהן ומתלבשת בהן", ניתן להבין הקשר לנמשל המדובר כאן, שכן ענותנותו היא בכך שהגבוה ביותר (גדולת) מתגלה בתחתון ביותר.

לעיל ביאר שענין "נמוך" הוא דווקא בבי"ע ולא באציילות, וג' המשלים הם ג' הבחינות "אור מים רקיע" בבי"ע, וכאן מביא מהדרושים ש"אור מים רקיע" שייך בכל סדר ההשתלשלות.

אלא המשל דאור מים רקיע שבדרושים שונה מהמבואר כאן, דשם הירידה היא שהשפעה מתפרטת וכאן מבאר שההשפעה מתגשמת. וכלשונו בדרושים "התחלת הגילוי הוא בבחינת אור שאינו בבחינת ציור עדיין, ואחר-כך נעשה בבחינת מים, שהוא כבר איזה מציאות אבל מכל-מקום הוא בפשיטות עדיין, ועד שנעשה בבחינת רקיע, שאז מצטייר בכל פרטיו, שהרי המים הם פשוטים עדיין ואין בהם גוון וציור מיוחד, מה-שאינ-כן רקיע הוא באופן שהמים מצטיירים בפרטיות", וכן הוא ענין הטיפה שבשלב הסופי מצטיירת בציור פרטים (ד"ה תורה צוה תשי"ט ס"ה). ואילו כאן מבאר ענין הרקיע "שנעשה גשם ומהות חדש", וכן מבאר משל הטיפה "שממנה נולד מהות חדש, מהות אחר ממהות הראשון".

ועפ"י הביאור בדרושים אכן רקיע אינו רק בעשייה אלא גם באציילות ולמעלה יותר, ובדרגות אלו לא ניתן להביא פרט זה במשל הטיפה והרקיע "שנעשה גשם ומהות חדש .. מהות אחר ממהות

כן גם המצוות צריכים להיות בעפר קשה דוקא, וכמו שמסיים שם עשי'ה לעילא, והוא המצוות שנתלכשו בגשמיות כו דוקא.

סיכום: הטעם שהיש הנברא לא נמצא בעיניים רוחניים עליונים, כיון שכל הגבוה ביותר יורד ומתגלה דווקא בנמוך ביותר, והנמוך ביותר בכללות סדר ההשתלשלות הוא עולם העשיה הגשמי, ובו מתגלה הגבוה ביותר - העצמות.

ה) **ובזה** יובן דיוק הלשון בהמאמר בהפרש בין הקרשים להמצוות, שהקרשים הם על דרך (על דרך בלבד) המצוות וגם מה שבהקרשים אומר הלשון מחברים ולא ממשיכים (כנ"ל סעיף ב). דהנה לפי מה שנתבאר לעיל בסעיפים הקודמים (במאמר באתי לגני תשי"י) הרי עבודת הקרשים היא עבודה רוחנית שבאדם, וכמו שמבאר⁴² בענין עבודת הקרבנות שהאדם צריך לעבוד בהאש דנפש האלוקית שהוא האש שלמעלה שבאדם ובהאש דנפש הבהמית שהוא אש של הדיוט שבאדם, וצריך לברר את הנפש הבהמית בפרטי המדריגות שבו וכמבואר לעיל בענין שור כשב עז, ולזאת הנה הגם שהעבודה היא בעולם-הזה הגשמי אבל בערך עולם-הזה גופא הרי זה עבודה רוחנית ולא עבודה גשמיית, ואין זה ענין העשי'ה ממש (שאומרים עלי'ה עשי'ה לעילא) ואין זה עפר קשה וחזק ביותר. וזהו גם כן מה שאמר הבעש"ט נ"ע⁴³ דקראש הוא האדם שענינו לחבר ולקשר עולמות עם אלקות, וכדאיתא בתקוני זוהר⁴⁴ על פסוק⁴⁵ עשר אמות ארך הקראש דא שיעורא דגופא דבר נש (זה שיעורו של גוף האדם), שהאדם הוא בעשר כחות ז' מדות וג' מוחין, וזהו ענין עבודת הקרשים שהיא עבודת נפש האלוקית ונפש הבהמית, לעשות מהדברים הגשמיים, שטות דלעומת זה, ולהפכם לשטות דקדושה כח.

ומכיון שעבודת הקרשים היא עבודה רוחנית שבאדם, לכן אי אפשר להמשיך על-ידי זה אור אין-סוף, לפי שהמשכת האור הוא מהעצמות, וההמשכה מהעצמות הוא רק על-ידי העבודה שלמטה מטה ביותר, והוא קיום המצוות בגשמיות, ולכן בהמצוות אומר הלשון ממשיכים. לפי שהמצוות הם בגשמיות,

44) תיקון יט (מא, א).

45) תרומה כו, טז.

42) בהמאמר - פרק ב (סה"מ ה'ש"י"ת ע' 113).

43) ברגל מחנה אפרים פ' תרומה.

ביאורים במאמרי רבינו

כח) "וזהו גם כן מה שאמר הבעש"ט" דברי הבעש"ט מלמדים לכאורה שעבודת הקרשים עניינה לחבר עם אלקות את כוחות הנפש הרוחניים. "קראש הוא האדם" ז' מידות וג' מוחין.

כז) "העמודים שנצבים בארץ" ומה שפירש לעיל בס"ב שהמצוות נצבות ברום המעלות - העיקר הוא למעלה, והעמודים שונים מהמצוות. צריך לומר שכונתו היתה לתכנים הרוחניים שבמצוות.

וכמו שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא בכמה מאמרים⁴⁶ אשר גם המצוות דחובת הלככות, הרי הציווי בהם הוא שיורגשו בבשר הגשמי במוח ולב. וכמו ביראה שצריך להיות כיווץ בהמוח והלב בגשמיות, וכן בהשגה הרי צריך להיות תוספות שרטים וקמטים בהמוח הגשמי מצד ההתבוננות וההעמקה בהשגת התורה, וכן גם בכללות העבודה שצריכה להיות בתענוג מעבודתו לבוראו, הרי התענוג צריך להוסיף שמנונית וכמו שנאמר⁴⁷ שמועה טובה תדשן עצם, שמנונית גשמית בבשר הגשמי. וזהו מה שנתבאר בהמאמר שהקרשים הם בדוגמת המצוות⁴⁸, שעל ידי הקרשים נמשך גם כן הגבוה גבוה אבל לא הגבוה גבוה ביותר, כי אם בהמצוות בהם דוקא נמשך הגבוה גבוה ביותר שהוא העצמות. דזהו ענין המצוות שהם נמשכים מהעצמות ומחברים אור איך-סוף ב"ה עם העולמות, ועל-ידי שהאדם מקיים את המצוות הנה בתחילה הוא מחבר אותם עם העולמות², שהוא בתחילת העבודה על-ידי עבודה רוחנית שהוא עבודת הקרשים, ואחר-כך (על-ידי קיומם בגשמיות) הוא מחבר אותם עם העצמות. והוא על דרך מה שמצינו בתורה שדוד ה"ה מחבר תורה דלמעלה בקוב"ה⁴⁸, הנה כן הוא גם במצוות, אשר קודם עשייתם, בברכת המצוות אומרים אשר קדשנו במצוותיו, במצוותיו שנמשכו כבר בחסד עליון וממשיכם על עצמו ומחברם בעולמות, ועל-ידי עשייתו את המצוות הנה גם הקב"ה מנענע בראשו⁴⁹ שהוא המשכת העצמות, וכן בתורה הקב"ה קורא ושונה כנגדו⁵⁰, וכן בכל הענינים הרי הקב"ה עושה מדה כנגד מדה⁵¹, דזה שמצוה לישראל לעשות הוא עושה בעצמו⁵², היינו שעל-ידי עשיית איש הישראלי הוא ממשיך אותם מחדש² ובתוספות כח מהעצמות.

46 ד"ה דעו תרצ"ג פ"ג (סה"מ קונטרסים ח"א רסז, טעמו וראו תרצ"ד פ"א (סה"מ קונטרסים ח"ב רצ, ב ואילך (נעתק ב"היום יום" כ מנחם אב)). סה"מ תרצ"ז ע' 215. ע' 282. תר"ץ ע' קפ. סה"מ ה'ש"ת ס"ע 112 ואילך.

47 משלי טו, ל. וראה גיטין נו, ב.

48 ראה זח"ג רכב, ב ברע"מ. ספר הבהיר (סנ"ח) סקצ"ו ובאור הבהיר שם. לקו"ת שלח מז, ג. שם נא,

א. ועוד.

49 ראה לקו"ת שם מה, סע"א ואילך.

50 ראה תרבא"ר רפי"ח. ועוד.

51 ראה סנהדרין צ, א. ובכ"מ.

52 ראה שמור"ר פ"ל, ט. סה"מ תרל"ו ח"ב ע' שכו.

ד"ה באתי לגני תשי"א פ"ו ובהערה יד שם (לעיל ע' רסח).

ביאורים במאמרי רבינו

בפשטות כוונתו שמחבר תכני המצוה הרוחניים עם החלק הרוחני שבעולם השכל והמדות של האדם.

לא) "מצוותיו שנמשכו כבר בחסד עליון .. על-ידי עשיית איש הישראלי הוא ממשיך אותם מחדש"

מה ההבדל בין "מצוותיו" (מצוות הרוחניות)

כט) "הקרשים הם בדוגמת המצוות" ויש לכך ב' צדדים. מצד אחד הם רק "בדוגמת", שכן אינם ממשיכים העצמות, ומצד שני הם ממשיכים על האדם את ההמשכה הרוחנית, שכבר נמשכה בחסד עליון כדלקמן במאמר.

ל) "מחבר אותם עם העולמות"

וזוהו מה שביאר המגיד⁵³ על פסוק⁵⁴ ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, דחוקותי הוא מחשבה שהוא לבוש מיוחד כמו אותיות החקיקה, משפטי הוא הדיבור כמו שנאמר דבר מלך שלטון⁵⁵, מלך במשפט יעמיד ארץ⁵⁶, אשר יעשה אותם האדם, הוא ענין העשייה שהוא התכלית, ועל-ידי זה וחי בהם, דעל-ידי העבודה במחשבה וממשיך מהמחשבה על-ידי הדיבור לבחינת המעשה, הנה על-ידי זה וחי בהם, שממשיך חיות בהמצוות⁵⁷. וזהו ענין עבודת הקרשים שהיא עבודה רוחנית שבאדם, שעל-ידי זה בא לקיום המצוות בגשמיות⁵⁸, הנה על-ידי זה ממשיכים את העצמות ומחברים בעולמות, וכלשון המאמר גג ורצפה כאחד ממש, אשר בהיש הנכרא יתגלה היש האמיתי.

סיכום: הקרשים הם רק על דרך המצוות, וכמו כן הם רק מחברים ולא ממשיכים, שכן עבודת הקרשים היא עבודת הנפש האלוקית והבהמית שהיא רוחנית, משא"כ קיום המצוות זהו למטה ביותר – בגשמיות, ולכן נמשכת העצמות.

55 קהלת ה, ד.

56 משלי כט, ד.

53 אור תורה פ' אחרי.

54 אחרי יח, ה.

ביאורים במאמרי רבינו

לג) "וזהו ענין עבודת הקרשים שהיא עבודה רוחנית שבאדם, שעל-ידי זה בא לקיום המצוות בגשמיות"
לעיל עוסק בענין המצוות הגשמיות הנמשכות מהעצמות "דזהו ענין המצוות שהם נמשכים מהעצמות .. ועל-ידי שהאדם מקיים את המצוות הנה בתחילה הוא מחבר אותם עם העולמות", ובתוך כך מזכיר שם שוב את הקרשים - "שהוא עבודת הקרשים", וכן כאן כתב "וזהו ענין עבודת הקרשים שהיא עבודה רוחנית שבאדם, שעל-ידי זה בא לקיום המצוות בגשמיות", ומשמע שמצריך שהכוונה הרוחנית תהיה מחוברת עם המצווה הגשמית, ועד שהיא תוביל לקיום המצווה הגשמית.

ויובן זה בהקדים הטעם לכך שבנוסף לעבודה הגשמית מצריך במאמר גם קרשים (עבודה רוחנית), וכן בסוף הסעיף כתב שהמשכת החיות במצוות היא כאשר הקיום עובר במחשבה דיבור ומעשה. דלכאורה המשכת העצמות נעשית על-ידי התחתון ביותר, ולמה נחוצה כאן העבודה הרוחנית?

שנמשכו כבר בחסד עליון, למצוות הגשמיות שצריך להמשיכם ("מחדש ובתוספות כח") מהעצמות, הרי גם המצוות הגשמיות נצטוו כבר מהעצמות? אלא מצוות רוחניות הן רמ"ח אברים דמלכא שהם תכנים רוחניים (כגון הספירות דאצילות), שמהם נמשכים המצוות שלנו. הקב"ה בחסדו ציוה אותנו להידמות אליהם, ויצר אצלנו שכל ומידות שיש להם איזה קשר ודמיון עם תכנים רוחניים אלו. אך העצמות מובדל מאיתנו, שכן בנו אין שום ערך אליו. וגם הקשר שלו עם יש הנכרא נמצא בעולם מוחלט, וללא המצווה אינו יכול להתגלות בשום אופן. לכן חיבורו עם הגשמיות שעל-ידי המצוות נחשב להמשכה.

לב) "ממשיך חיות בהמצוות"

מכנה ההמשכה מהעצמות בשם חיות, אולי הוא משום שיש לה קשר לעניין של גילוי. דהיינו שעניינה לחבר המשכת אור אין-סוף בעולם, שתהיה המהות של העולם, כשם שחיות היא מהות הגוף.

ו) והנה ממשוך בהמאמר⁵⁷ בביאור הרמז דאות קו"ף (מאותיות קרש ושקר) אשר רגלו השמאלית נמשך עד למטה מטה, דבכללות הוא מה שכתוב⁵⁸ גער חית קנה⁵⁹, דענין קנה הוא קנה ארוך שנמשך למטה, והוא דכר דקליפה (זכר של הקליפה), וחית קנה הוא נוקבא דקליפה (נקבה של הקליפה) בחינת מלכות דקליפה, שמקבלת מהדכר, וצריך להכריתם, דזהו גער חית קנה¹². ובעבודת האדם הנה דכר דקליפה הוא ענין המדות הלא טובות, ובחינת מלכות דקליפה הוא ענין שנעשה אסקופה הנדרסת כו' בפני הקליפה¹² והוא הקבלת עול דלעומת זה, וצריך להיות גער חית קנה שצריך להכרית את קנה הקו"ף ולשבור את גאון עריצים⁶⁰, ועל-ידי שכורתים את קנה הקו"ף נעשה מזה ה"א, ואז הוא תיבת הנה. דהנה מורה על הגילוי¹², דגילוי הוא ענין קדושה¹², ולכן לעתיד אשר אז יתגלו כל עניני הקדושה שבפנימיות, שיראו אותם במוחש בעיני בשר, כתיב⁶¹ ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה, והגילוי דלעתיד הוא על-ידי העבודה דעכשיו, וכמו שמבאר בהמאמר בסעיפים הקודמים⁶² ומזכיר גם כן בסעיף זה

60 ע"פ ישעי' יג, יא.

61 ישעי' כה, ט.

62 פ"א ואילך (סה"מ שם ע' 111 ואילך).

57 סה"מ שם ע' 124.

58 תהלים סח, לא.

59 ראה בכ"ז זח"ג רנא, סע"ב. ספר הליקוטים להאריז"ל עה"פ.

ביאורים במאמרי רבינו

השי"ת ס"ה דיישנם כמה דברים באדם שהוא נוהג ועושה כן כי כך נוהג העולם, והדברים האלו הם כמו חוק שבלתי מזיזים אותו ממקומו, וכמו בכמה עניני נימוס והדומה כו', וכמו על דרך משל זמני האכילה וזמני השינה .. על-פי הרוב בלתי ניזיזים ובלתי נדחים כלל ועיקר". כלומר, מתקבלות אצלו ללא עוררין 'הנחות' העולם שמצד הקליפה.

לו) "הנה מורה על הגילוי"

כלומר, "הנה" נאמר על דבר שמתגלה לעינינו, וכמו שלעתיד לבוא יאמרו "הנה אלקינו זה", כיון שתתגלה אז אלוקות ויראו אותה בעיני בשר.

לו) "גילוי הוא ענין קדושה"

בקדושה האור האלוקי נמצא בגילוי (ספר הערכים ח"ב ע' תקל ובהנמטן שם). וראה סה"מ תרפז עמ' ריט "כל ענין הקדושה הוא להשפיע לזולתו .. חיות וגילוי אור, אבל הקליפה היא היפך זה".

אלא תפקיד המצוות הינו להמשיך העצמות ולחבר בעולמות, ומבואר על כך שהמשכת העצמות נעשית על-ידי הקיום הגשמי, והחיבור שלהם אשר העצמות ישרה בגשמי בגילוי, נעשה על-ידי כוננת המצוות, בה אלוקות מורגשת בגלוי. יתירה מכך, המשכת העצמות ממש ("בתוספות כח") שבכוחו להיות בגשמי בגילוי, תיעשה דוקא כאשר פעולת המצווה כלולה משניהם יחד (לקרי"ש יגש ח"ה עמ' 245, ספר הערכים ח"ד עמ' קיד הערה 405).

וכך גם במאמר זה, כאשר עבודת הקרשים הובילה את האדם לקיום הגשמי, אזי המשכת העצמות תהיה מחוברת עם הגשמי בגילוי.

לד) "דוהו גער חית קנה"

שהקב"ה יגער בהקנה וישבור אותו (ספר הערכים מערכת אותיות קו"ף עמ' שכז).

לה) "אסקופה הנדרסת"

אולי הוא על דרך המבואר בד"ה באתי לגני

בראשי פרקים, שהוא העבודה דאתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא (של הפיכת חושך לאור ומר למתוק)⁶³ שמהפכים את הלעומת זה ועושים ממנו טוב וקדושה, ובפרט כאשר ישנם העלמות והסתרים ונסיונות ומכל-מקום אינו מתפעל מזה כלל, ואדרבה על-ידי הנסיונות הוא מתחזק בתוספת כח ותוספת חוזק לעבוד עבודתו, הנה על-ידי זה הוא מהפך משטות דלעומת זה לשטות דקדושה⁶⁴, ועל-ידי זה יהיה הגילוי דלעתיד, ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה גו' זה, ב' פעמים זה⁶⁵, שיתגלה בחינת אני הויה לא שנית⁶⁶, והוא על-ידי העבודה דעכשיו בגשמיות דוקא⁶⁶.

סיכום: במאמר מבאר ענין האות קו"ף שרגלה נמשכת למטה, שזהו "גער חית קנה" – להכרית את הזכר ("קנה") והנוקבא ("חית קנה") של הקליפה, ועל ידי זה נעשה "הנה" המורה על הגילוי שלעתיד הנפעל ע"י אתהפכא בזמן הגלות.

מהלך המאמר: בסעיף הבא יבאר הקשר בין בחינת "אני הויה לא שנית" לגשמיות דוקא.

(ז) **והענין** הוא כמו שמבאר כ"ק אדמו"ר הצמח צדק בארוכה⁶⁷ על פסוק⁶⁸ הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל, שהמצוות נקראים בשם זריעה, וכמו בזריעה בגשמיות הרי הזריעה צריך להיות בארץ דוקא ואז דוקא תהיה הפריחה כו', כך גם בזריעת המצוות אשר בכדי שיפעלו פעולתם והוא מה שנאמר שיציץ ופרח, והוא הגילוי דלעתיד אשר יהיה הנה אלקינו זה, הוא על-ידי זריעת המצוות בארץ הגשמית דוקא. והוא בב' ענינים. (א) בין מצד המצוות עצמם שנתלבשו בגשמיות כנ"ל, (ב) ובין מצד האדם העובד הרי המצוות ניתנו לנשמה בגוף דוקא, לא להנשמה כמו שהיא למעלה ולא למלאכים כי אם לנשמה כמו שהיא בגוף הגשמי דוקא, הנה בזה דוקא הוא זריעת גרעין המצוות שעל-ידי זה נעשה הפריחה כו'. וכמו שמבאר שם בענין המשכת ההתנשאות עצמי שהוא עצמותו ומהותו, דאין מלך בלא עם⁶⁹ מלשון עוממות⁷⁰ ונפרדים⁷⁰, ולכן המשכת המלוכה והתנשאות עצמי אינו על-ידי המלאכים

63 ראה זח"א ד, א.

67 אוה"ת ס"פ שמות.

64 ראה שמו"ר ספכ"ג.

68 ישעי' כז, ו.

69 בחיי וישב לח, ל. שם ר"פ בלק. תניא שעהיה"א

65 מלאכי ג, ו.

רפ"ז (פא, ב). ועוד.

70 תניא שעהיה"א שם.

66 ראה סה"מ תרל"ה ח"א ע' פט. תרנ"ד ע' קנד.

ביאורים במאמרי רבינו

לח) "מהפך משטות דלעו"ז לשטות דקדושה" כמו גחלים עוממות, שהאש בהן מוסתרת. ושכן השטות דלעומת זה הביאה אותו להתחזק בתוספת כח בעבודתו. עוממות, שהם דברים נפרדים זרים ורחוקים ממעלת המלך.

לט) "מלשון עוממות ונפרדים"

ומכל-שכן לא על-ידי הנשמות כמו שהם למעלה להיותם בביטול כמו שנאמר⁷¹ חי הוי'ה אלקי ישראל אשר עמדתי⁷² לפניו, כי אם, המשכת המלוכה והתנשאות עצמי הוא על-ידי עבודת הנשמות כמו שהם למטה מלובש בגוף גשמי, ובעולם-הזה שיש כאן ב' דרכים כמו שנאמר⁷² ראה נתתי גו' ואפשר לבחור חס ושלום גם בההיפך, הנה זהו בחינת עוממות ונפרדים שעל ידם הוא התגלות המלוכה והתנשאות עצמי⁷³, שלמעלה מכל האורות והגילויים, והוא בחינת אני הוי'ה לא שניתי⁷³. והגם אשר אני הוי'ה לא שניתי הוא בתמידות שהרי זהו אמיתית הענין, מכלל-מקום בכדי שיהי'ה בחינה זו בגילוי במוחש כמו שנאמר¹⁶ הנה אלהינו זה גו' זה הוי'ה קוינו לו גו' כל אחד ואחד מראה באצבעו⁷³,

71) מלכים-א יז, א. וראה סה"מ ה'ש"ת ע' 13
בהערה. לקו"ש חכ"ה ע' 147 הערה 53.

72) נצבים ל, טו.
73) ראה תענית בסופה ופרש"י שם.

ביאורים במאמרי רבינו

והם מרגישים מאולצים לקבל את מרותו של השליט.

שונה היא לחלוטין 'מלכות', המלך יכול להיות 'אדם רגיל' (קודם ההכתרה, משא"כ לאחריה - ראה בה"מ תרנ"ט עמ' ט), אשר מצד כוחותיו הגלויים הוא איננו ב'אין ערוך' משאר העם, ואף יתכן שיש בעם אנשים חכמים או חזקים ממנו. המלוכה נוצרת מתוך רצון העם 'ומלכותו ברצון קיבלו עליהם', והיא איננה תכונה אישית של המלך.

ברם, לאחר ההכתרה "כשנעשה מלך אימתו גדולה מאליה שאינה צריכה התבוננות בזה שקבלו עליהם מלכותו, ולא משום יראת העונש .. שהתנשאות נעשית בו עצמי וטבעי כאלו בעצם הוא נבדל בערך מכל העם ומרומם ומנושא בעצם .. אך הענין הוא .. באמת בעצם יש בו כח המלוכה בהעלם גם קודם שמכתירים אותו שהוא נשמה כללית .. והוא מה שיש בו מבחינת מלכות דלעילא, ועל-ידי ההכתרה מתגלה הכח הנעלם שבו" (המשך תער"ב פקכ"ב).

מב) "התנשאות עצמי .. לא שניתי" העדר השינוי הוא דוקא בבחינה 'עצמית' שאינה תלויה בזולת.

מ) "להיותם בביטול .. אשר עמדתי לפניו" בלקו"ת (נשא כב א) מבאר שעמידה מסמלת ביטול על דרך מאמר רז"ל על פסוק "והודעתם לבניך גו' יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב", ופירשו "מה כאן באימה וביראה אף להלן באימה וביראה", הרי שבחינת עמידה היא אימה ויראה. והענין הוא כמאמר רז"ל (סוטה לט, א) "אין עמידה אלא שתיקה" שנאמר "הווחלתי כי לא ידברו כי עמדו לא ענו עוד" (איוב לב, טז), אשר שתיקה זו היא בחינת הביטול, דהיינו שמחמת אימה ויראה הוא עומד ושוק מכל הרצונות שלו.

מא) "שעל ידם הוא התגלות המלוכה והתנשאות עצמי"

במלוכה ישנו ב' דרגות: א. התנשאות הבאה מהעם. ב. התנשאות עצמית, אלא שהיא מתגלה ע"י התנשאות על העם.

ויוון בהקדים תכונה נוספת, המכונה בשפתינו אף היא בשם "מלוכה", אך למעשה שונה היא ממנה בתכלית, והיא - "ממשלה", רדייה.

ההבדל ביניהן הוא שממשלה באה מתכונותיו הייחודיות של המושל, פעמים מחוזקו ותוקפו הגדול, ופעמים ממעלות אחרות (ראה בד"ה תקפו תשי", וראה בלקוטי תורה אמור לו ד), כך או כך, לעם אין ברירה

הנה הגילוי במוחש יהי'ה לעתיד דוקא והוא על-ידי העבודה עכשיו למטה בגשמיות דוקא.

מהלך המאמר: ביאר הקשר בין בחינת "אני הויה לא שנית" – התנשאות עצמית, לבין עבודה בגוף גשמי דוקא. ובקטע הבא יבאר מהי בחינת "לא שנית" בעבודה, ויוכיח כי היא שייכת למטה דוקא.

והענין הוא כמו שביאר כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע⁷⁴ על פסוק⁷⁵ ואהבת עולם אהבתך על כן משכתיך חסד, דאיתא בתנא דבי אליהו⁷⁶ אשר אהבת הקב"ה לישראל, שמא תאמר שהוא אהבה של שלש שנים, של עשר שנים או של מאה שנה, אינו כן, כי אם, אהבת עולם אהבתך, ומבאר כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע בהמשך דמים רבים⁷⁷ דעולם הוא לשון נצחיות. וזהו אהבת עולם אהבה נצחית. ואין זה סותר למה שכתוב בכמה מקומות⁷⁸ בענין אהבת עולם שהוא למטה במדריגה מאהבה רבה, וכאן מבואר אשר אהבת עולם היא אהבה הכי נעלית שאין למעלה ממנה, מבאר בזה, שיש ב' פירושים בעולם (א) נצחיות (ב) ועולם ויש תרין עלמין (שני עולמות)⁷⁹, וכמו שנאמר⁸⁰ ברוך הויה אלקי ישראל מן העולם ועד העולם. דהגם שישנם הרבה עולמות עד אין קץ וכמו שנאמר⁸¹ ועלמות אין מספר אל תקרי עלמות (לשון עלמה) אלא עולמות⁸², אמנם בכללות נחלקים לב' סוגים כלליים, (א) עלמא דאתגליא (עולם הגלוי) (ב) ועלמא דאתכסיא (עולם המכוסה)⁸³. דעלמא דאתגליא הוא במדה גבול וצמצום ביותר, וכאשר האהבה באה מהתבוננות בהאור שבמדה גבול וצמצום שבעולם, דבכללות הוא בחינת ממלא כל עלמין ומזה בא לאהבה, הנה מאחר שהאהבה באה מצד דבר המדוד ומוגבל ומצומצם, לזאת היא אהבה מצומצמת ולמטה מאהבה רבה, מה שאין-כן עלמא דאתכסיא הוא למעלה ממדידה וגבול, ועל דרך דאיתא בגמרא⁸⁴ בענין דבר הסמוי מן העין ששורה בו ברכה, היינו שאין בה הגבלות. והוא ענין אהבת עולם מלשון נצחיות שהיא למעלה במדריגה לא רק מבחינת אהבת עולם ההגבלה דבחינת ממלא כי אם גם מאהבה רבה הבאה מהתבוננות בבחינת סובב. דזהו ענין אהבה של שלש שנים עשר שנים ומאה שנה הרומזים על האהבה הבאה מהתבוננות באור הממלא והסובב, דהחיות אלקי כמו שהוא בהגבלה בג' עולמות בי"ע הוא ענין שלש שנים, דלהיות אשר בכל עולם יש בו

ובהמשך מים רבים שם. וראה לקו"ת שם. וש"נ. אוה"ת (יהל אור) שם ס"ע תטו ואילך. וש"נ.

(80) תהלים קו, מח.

(81) שה"ש ו, ח.

(82) זח"ג עא, ב. תקו"ז בהקדמה (יד, ב). וראה ע"ז לה, ב.

(83) ראה זח"א שם.

(84) תענית ח, ב. וש"נ.

(74) סה"מ תרכ"ו ע' רטו ואילך. המשך מים רבים שבהערה 77. וראה גם לקו"ת במדבר ט, ד. אוה"ת (יהל אור) לתהלים ס"ע תיה ואילך. וש"נ.

(75) ירמ"י לא, ג.

(76) רבה – ריש פרק ו.

(77) פנ"ז ואילך.

(78) ראה תניא פמ"ג. ובכ"מ.

(79) ראה זח"א קנג, ב ואילך. הובא בסה"מ תרכ"ו

ענין עולם שנה נפש⁸⁵ לכן הנה הג' עולמות נקראים בשם שלש שנים, אהבה של עשר שנים בבחינת האצילות, דבאצילות הוא ענין עשר ספירות, בחינת עשר שנים. והוא למעלה מבי"ע שהרי באצילות הוא עשר ספירות בלי מ"ה⁸⁵, מ"ד דעם היותם עשר ספירות עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר מכל-מקום הם בלי מ"ה והוא למעלה מבי"ע, שהרי בכדי שיהיה ההמשכה לבי"ע מאצילות הוא על-ידי הפרסא (מסך), ואצילות הוא מלשון אצלו וסמוך⁸⁶ ונקרא עולם האחדות (המאוחד עם מקורו). אך מכל-מקום הרי גם האצילות הוא בהגבלה ואין זה תכלית האהבה. אהבה של מאה שנים הוא האור כמו שהוא בבחינת הכתר שלמעלה מאצילות, וכללות עולמות האין-סוף שלמעלה מאצילות נכללים כולם בבחינת הכתר, והוא ענין מאה שנה, וכמבואר בזהר⁸⁷ על פסוק⁸⁸ ויהיו חיי שרה מאה שנה, דמאה שנה הוא בחינת הכתר, אתר כללא דכולא אתר עילאה (בחינה הכוללת הכל, בחינה עליונה), היו"ד ספירות כמו שכל אחד כלול מיו"ד, הוא ענין מאה שנה⁸⁹. אך אף-על-פי-כן הרי גם הכתר הוא בכלל העולמות ועם היותו בחינת סובב מכל-מקום הרי גם הסובב יש לו שייכות לעולמות בבחינת סובב

85) ראה ספר יצירה פ"א מ"ד.

86) פרדס שער טז (שער אבי"ע) פ"א.

87) ח"א קכג, א. וראה ביאורי הזהר לאדמו"ר

האמצעי חיי שרה יב, ג ואילך. קלא, ב ואילך.

88) חיי שרה כג, א.

ביאורים במאמרי רבינו

(מג) "עולם שנה נפש"

עולם - מקום, "והוא כולל כל הרקיעים והארץ וכל גופות הנבראים דדומם צומח חי מדבר". עולם לשון העלם שכן חומר וגוף הנבראים מעלים על החיות האלוהית.

נפש - החיות האלוהית המתלבשת בעולמות להחיותן (ממכ"ע).

שנה - זמן. הסתלקות והתפשטות היא שורש לזמן, כי זמן מיוסד על התחלקות של רגע אחד מהשני. ובפרטיות, הסתלקות היא שורש לעבר והתפשטות שורש לעתיד (ד"ה ויכלו המשך תרס"ו

ע' מג). והתחברות עולם נפש היא על-ידי בחינת שנה - זמן. שורש הזמן הוא מהתחדשות החיות "המחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית". התחדשות החיות היא בדרך 'רצוא ושוב' "על דרך משל החיות של רוח החיים שבאדם שהוא דופק בלבו בבחינת רצוא ושוב דהיינו בחינת הסתלקות לחזור למקורו ובחינת התפשטות להחיות האברים כידוע שמוזה באה סיבת הנשימה

.. על כל נשימה ונשימה יש הסתלקות והתפשטות וכדוגמה זאת הוא למעלה בחיות האלוהית שבנבראים" (לקי"ת חוקת סד, ד).

(מד) "עשר ספירות בלי מ"ה"

"פירוש בלי מהות .. כי האורות הנאצלים דבוקים ונכללים במאצילן בתכלית ההתכללות, כמשל שלהבת הקשורה בגחלת, עד שאינן למהות יש ודבר מה בפני עצמם כלל" (ביאורי הוזהר פ"ב בחוקותי עמ' 342).

(מה) "היו"ד ספירות כמו שכל אחד כלול מיו"ד"

ככל שמדובר על בחינה נעלית יותר כך האור שם רב יותר וכללי יותר. ובדוגמת רב המלמד תלמיד, שהרב מבין את כל עומק ההשכלה, וכן את המשמעות שלה בעוד סוגיות נוספות, ואילו התלמיד מקבל רק חלק מצומצם ממנה.

על-כל-פנים, דלכך נקרא טובב לעלמין⁸⁹. אמנם ענין אהבת עולם מלשון נצחיות הוא מצד העצמות שהוא בלי גבול, שלמעלה גם מבחינת מאה שנה, ובכללות הוא ענין עשר ספירות שבמאציל, עשר ספירות הגנוזות, דמצד בחינה זו היא אהבה נצחית. אמנם ענין ברוך הוי"ה אלקי ישראל מן העולם ועד העולם הכוונה היא שצריך להמשיך מעולם היותר עליון עד עולם היותר תחתון, שיורגש איך שהוא כולא חד, וכלשון המאמר, גג ורצפה אחד ממש. וזהו ב' הפירושים שבאהבת עולם, (א) עולם כפשוטו שהוא עולם-הזה הגשמי דאין מקרא יוצא מפשוטו⁹⁰, (ב) ובהעולם כפשוטו המשכת בחינת עולם מלשון נצחיות. והוא כמו שנתבאר לעיל אשר בחינת אני הוי"ה לא שנית, העדר השינוי ומה שלמעלה משינויים, שהוא העצמות שלמעלה מכל האורות, שהרי בכל בחינת אור יש בו שינוי, הנה המשכת בחינת אני הוי"ה לא שנית היא בעולם-הזה התחתון ולעיתד לבוא דוקא.

סיכום: המצוות נקראות זריעה, וכשם שזריעה היא בארץ, כך גם המצוות נעשות בגשמיות ע"י נשמה בגוף, ועל ידי זה דווקא נעשית הצמיחה – גילוי העצמות. וזהו "ברוך הוי"ה אלקי ישראל מן העולם ועד העולם", שצריך להמשיך מעולם היותר עליון (עולם מלשון נצחיות שלמעלה משינויים – עצמות) עד עולם היותר תחתון (עולם הגשמי כפשוטו).

מהלך המאמר: בסעיף הבא יבאר הסיבה לכך שבכל בחינת אור יש שינוי, ולכך שמצד העצמות "לא שנית", ענין גילוי העצמות לעתיד לבוא, ומשמעותו בעבודת האדם.

(ח) **דהנה בענין אני הוי"ה לא שניתי מבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁹¹,** דלכאורה אינו מובן הרי ישנו סדר השתלשלות, והאור משתנה מעולם לעולם ונתצמצם לפי ערך כל עולם עד שבועלם-הזה האור מצומצם ביותר והוא בהעלם והסתור בתכלית דלכך נקרא בשם תחתון לפי שאין תחתון ממנו במדריגה, והרי זה שינוי בהאור. ומבאר שם, דאף-על-פי-כן אין זה שינוי מצד האורות, דהגם שיש כמה חילוקים בהאור שאינו דומה האור כמו שהוא בעשי'ה לכמו שהוא ביצירה, וביצירה לכמו שהוא בכריאה ובכריאה לכמו שהוא באצילות וכן למעלה יותר, הנה חילוקים אלו הם רק מצד העולמות, שאין העולם כלי לקבל אור נעלה יותר, אבל האור עצמו נמצא בשלימותו ובמילואו למטה כמו למעלה¹⁰. אך עדיין אינו מובן שהרי זה גופא שאין העולמות יכולים

89 ראה תו"א מגילת אסתר צח, ב. תו"ח ויחי צט, ד. סה"מ עטר"ת ע' שעא. תרפ"ט ע' 40.
90 שבת סג, א. וש"נ.
91 ד"ה נ"ח תרמ"ג – נדפס בהתמים חוברת שלישית ע' מו [278] ואילך. סה"מ תרמ"ג ע' לה ואילך.

ביאורים במאמרי רבינו

(מו) "האור עצמו נמצא בשלימותו ובמילואו למטה כמו למעלה"
הקושיא כאן היתה על האור דסדר ההשתלשלות (אור המלא), ואם-כן כוונתו שגם

לקבלו הרי זה שינוי מ¹⁰, ומבאר על זה דגם השינוי שמצד העולמות והמקבלים אין זה שינוי, שהרי זה שהמקבלים אינם יכולים לקבל את האור הוא מצד המגן שישנו על הוי' והוא ההעלם דשם אלקים, והרי שם אלקים הוא שם קדוש מז' שמות שאין נמחקים⁹² ולזאת הרי לגבי האור עצמו אין זה העלם כלל שהרי אין עצם מסתיר על עצם כידוע, והיינו שגם מצד ההעלמות וההסתרים לא יש שינוי בהאור כלל מ¹¹.

אך עדיין צריך להבין דלכאורה יש שינוי בהאור מצד הנבראים, שהרי הנבראים הם חלוקים זה מזה, והתהוות הנבראים הוא מבחינת האור דבר הוי', שלכל

(92) שבועות לה, א.

ביאורים במאמרי רבינו

מוז) "זה גופא שהעולמות אינם יכולים לקבלו הרי זה שינוי"

מקשה שהעובדה שמתהווים עולמות נמוכים שכלל לא מורגשת בהם עצמותו יתברך, מוכיחה לכאורה שישנה בחינה באור הממלא (ההתפשטות שלו), שאינה מיוחדת עם עצמותו.

מח) "אין עצם מסתיר על עצם"

"וכידוע המשל מרב ותלמיד, דכאשר התלמיד הוא באין ערוך להרב, צריך הרב להעלים את עצם שכלו ושישאר רק החיצוניות, וגם החיצוניות צריך להגביל ולהעלים בלבושים והסברים ובמשלים. שהצמצום וההעלם הוא רק לגבי התלמיד ולא לגבי הרב. דהרב רואה את עצם שכלו גם בהחיצוניות וגם בהלבושים ובהמשלים" (ד"ה גדול יהיה תשכ"ב ס"ז).

דהיינו, שאין הכוונה שידיעתו הנמשל בשעה שעוסק במשל, היא הגורמת שהמשל לא מסתיר על עצם השכל כלפיו, אלא שהוא רואה במשלים ובלבושים עצמם את עצם שכלו.

ברם לכאורה טעון הסבר: המשל הרי נועד לצמצם ולהלביש את ההשכלה בדבר מוחשי, המנותק מעולמו הרוחני והמופשט של הרב וקרוב לעולמו של התלמיד. שכן שכלו של הרב הוא גבוה באין ערוך משכלו הנמוך והמגושם של התלמיד (וכמו התיאור בישיעהו (ו), ב) של מלאך כררייה בעלת כנפיים. שכן ישעיהו הנביא "ראה"

אור הממלא "נמצא בשלימותו ובמילואו למטה כמו למעלה".

והנה אור הממלא הוא אור "פנימי", היינו אור מוגבל, וכתוצאה מכך לכאורה פשוט שגם הארתו משתנה מכלי לכלי, ואי אפשר לומר שהוא מצד עצמו נמצא בשלמותו ובמילואו בכל מקום. ועל דרך משל כח השכל שהוא כח מוגבל, שאי אפשר לומר שהוא לכשעצמו נמצא בראש ובלב בשווה.

ואולי ענין זה מבוסס על המבואר שענין 'צמצום לא כפשוטו' נאמר גם בנוגע לאור הממלא, מכיון שהוא מיוחד עם האור הבלתי מוגבל "מקור החיות" הוא רוח פיו של הקב"ה המתלבש בעשרה מאמרות שבתורה, היה יכול להתפשט לאין קץ ותכלית, ולברוא עולמות אין קץ ותכלית לכמותם ואיכותם ולהחיותם עדי עד, ולא היה נברא עולם הזה כלל, שכמו שהקב"ה נקרא אין סוף כך כל מדותיו ופעולותיו דאיהו וגרמוהו חד" (שער-היחוד-האמונה ס"ז, וראה לק"ש חכ"ה עמ' 200 הערה 84, ד"ה ציון במשפט תפדה תשליז סעי' ב, שיחת ש"פ משפטים תשכ"ז, ד"ה באתי לגני תשכ"ב, שעה"ה"א עם שיעורי הרב יואל כהן ע' 320).

לכן נ"ל שחילק במאמר את התירוץ לב' שלבים. תחילה מסביר שהאור עצמו נמצא בשלמותו ובמילואו משום שהוא מאוחד עם מה שלמעלה ממנו. ולאחר מכן מתייחס למה שמורגש בכלים ומבאר שגם גבול זה מיוחד עם מה שלמעלה ממנו.

נברא יש דיבור נבדל מזולתו, ואם כן הרי זה שינוי בהאור ⁹³. ומבאר על זה דבאמת גם זה אינו שינוי. ומבאר על-פי המשל דאור השמש המבואר בתניא ⁹³, דדוקא כאשר האור יוצא מחוץ להמאור אז הוא במציאות אור, אבל בהיותו בהמאור אינו מציאות כלל כי בטל במציאות ממש בהמאור. ולזאת הנה הדבר הו"ה שמהווה תמיד את הנבראים והוא כל עיקר מציאותם, וכידוע ⁹⁴ דאין זה דומה כאשר יוצא לצורך כלי שהכלי תתקיים בלי האומן לפי שהוא יש מיש והאומן לא עשה מציאות הישות מה-שאיין-כן בהתהוות היש מאין ואפס המוחלט הרי האור צריך תמיד להוות את הנבראים והוא כל עיקר מציאותם, והאור הרי הוא נמצא תמיד בהמאור, שהרי בהמאור לא שייך ענין הצמצום וסילוק ח"ו ⁹⁵, והוא נמצא בכל מקום ומקום, גם במקום יש הנברא והדיבור המהווה מקיים ומחיה אותו, ומאחר שהנבראים והאור המהווים נמצאים תמיד בהמאור הרי הם בטלים בתכלית כביטול זיו השמש בהשמש, ואם כן מובן שגם מצד ישות הנברא לא יש שום שינוי כלל נ.

ב ואילך).

(95) תו"א וירא יד, ריש ע"ב.

93) שעהי"א פ"ג (עח, א ואילך). וראה תניא פל"ג (מב, א).

94) ראה תניא שעהי"א פ"ב. אגה"ק סכ"ה (קלח).

ביאורים במאמרי רבינו

אינו יכול להסתיר על השכל, כי הוא הגיע ממנו ו"עצם אינו מסתיר על עצם".

(מט) "לכאורה יש שינוי בהאור מצד הנבראים"

"נבראים" היינו שיש להם מציאות, ואינם התפשטות אלוקות על דרך אור שהוא התפשטות המאור (דאור הוא בדומה לדמות אדם הנראית במראה, שהינה בסך הכול השתקפות של האדם המביט בה, וכשהאדם פונה ומסתלק, הדמות נעלמת מאליה). ולכן הם מחולקים זה מזה. וכפי שמבואר שגם באם ההתהוות היתה משם הו"ה לבדו היה נברא "היה, הוה, ויהיה". היווצרותם באופן זה היא מפני שהדבר הו"ה המהווה נברא אחד חלוק מהדבר הו"ה המהווה נברא שני. והו "מצד הנבראים" - בעצם זה שהם נבראים אפילו באם יתהו משם הו"ה.

(נ) "ואם כן מובן שגם מצד ישות הנברא, לא יש שום שינוי כלל"

והבין את מהותו האמיתית של מלאך, ובשביל להסביר את העניין לאנשים כערכנו הוא תיאר את המלאך במשל גשמי. על-פי זה, איך יתכן שהרב יראה במשל עצמו את עצם השכל, הרי המשל הגשמי הוא זר ומנותק מההשכלה של הרב, ומסתיר לכאורה על עצם השכל.

הביאור בזה: צמצום המגיע מדבר זר ביכולתו להסתיר, אבל צמצום המגיע מהדבר עצמו שעליו הוא מכסה, אין ביכולתו להסתיר לגביו. ובדוגמת ההלכה שהמניח ידו על ראשו אינו יוצא בכך ידי חובת כיסוי הראש, כי דבר לא יכול לכסות ולהסתיר על עצמו (סה"מ תרנ"ז ע"מ מהו).

וכך גם בענייננו, המשל הגשמי שהרב נתן להשכלה העמוקה שלו, אינו זר ומנותק להשכלה. שכן עצם השכל איננו מוגדר לתחום מסוים. ויכולתו של הרב לתת משל גשמי לעניין עמוק ומופשט, היא בגלל שהוא תופס את ההשכלה העמוקה בצורה מושלמת כל כך, עד שבכוחו לקשר ולראות את ההשכלה אפילו בדברים גשמיים, הזרים לכשעצמם לשכל. לפיכך המשל

ועל-ידי ההתבוננות בענין אני הו'יה לא שניתי נעשה אצלו תשוקה לב' ענינים, ברוחניות ובגשמיות. ענין הא' הוא דכאשר מתבונן אשר כל סדר ההשתלשלות אינו פועל שום שינוי כלל, לזאת ירצה אשר כל כחותיו ורצונותיו יהיו רק באלקות ⁸⁴. וענין הב' הוא דכאשר מתבונן אשר אני הו'יה לא שניתי והכל נמצא בהעצמות, לזאת ירצה אשר גם בהיש הנברא לא יצטרך להיות ניזון מענינים אשר בחיצוניותם לא ניכר בהם אלקות, כי אם שיהיה ניזון מהעצמות, ניזון מזיו השכינה ⁸⁵. וההפרש בין ב' ענינים אלו הוא, דענין הא' אשר כל כחותיו הרוחניים ובכללות הוא הכחות פנימיים ורצון ותענוג יהיו רק באלקות, הנה ענין זה הוא בכחו של האדם, וזאת היא העבודה שתובעים ממנו, דזהו ענין עבודת הקרבנות להקריב את הדם והחלב, שהדם הוא הנפש ⁸⁶ היינו החיות, והחלב הוא התענוג דער קאָך און גישמאַק, להקריבם על גבי המזבח להו'יה שיהיו רק באלקות. ודבר זה אפשר לפעול לא רק בזמן שבית המקדש היה קיים כי אם גם בזמן הגלות ואדרבה מגו עקתא (מתוך הצרה) ⁸⁷, דאס וואָס ער דאַרף האָרעווען איבערקומען דעם (זה שהוא צריך להתגבר על ה) חושך כפול ומכופל, הנה על-ידי זה דוקא יכול להגיע למעלה יותר, שהוא מצד כח המסירות נפש שישנו עכשיו יותר מכמו בזמן הבית, אמנם ענין הב' והוא אשר לא יצטרך להיות ניזון מענינים שבחיצוניותם אינם אלקות כי אם שיהיה ניזון מזיו השכינה, הנה זה יהיה כאשר יעביר רוח הטומאה מן הארץ ⁸⁸ והוא הגילוי דלעתיד אשר ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה, שיהיה הגילוי אלקות במוחש, שיהיה גילוי כח הפועל בנפעל ⁸⁹ ויורגש אשר אין עוד מלבדו ¹⁰⁰. וזהו ענין אני הו'יה לא שניתי, דאף שהוא בכל עת ובכל זמן ובכל מקום, אמנם בכדי שיהיה הגילוי במוחש בכל עניניו, הנה זה יתגלה לעתיד דוקא על-ידי העבודה עכשיו בעבודה הרוחניית שהוא עבודת הקרשים וקיום המצוות בגשמיות, אשר על-ידי

96 פ' ראה יב, כג.

97 ראה זח"ב רא, ב.

98 זכרי' יג, ב.

99 ראה תר"ח תצוה תפכ, סע"א [בהוצאה החדשה
— ח"ב שכט, ע"ב]. ובכ"מ.

100 ואתחנן ד, לה.

ביאורים במאמרי רבינו

כביכול אין עולם, על כן רוצה לצאת מענייני העולם, ולחיות עפ"י האמת.

(גב) "ענין הב' .. והכל נמצא בהעצמות, לזאת ירצה.."

רצון הב' בא מהביאור על קושיא הג', שהעצמות בגילוי במקום הנבראים, על כן רוצה שגם צרכיו הגשמיים יהיו מהעצמות.

התירוץ הוא שהנבראים (והאור) כלולים במאור ולא רק באור המהווה אותם, ומצד הביטול למאור, אין חלוקה ביניהם. בעניין זה ראה סה"מ תרס"ה ע' קפג"ד.

(נא) "ענין הא' .. לזאת ירצה.."
רצון הא' בא מהביאור על ב' הקושיות הראשונות בהם רואים שבאמת לגבי הקב"ה

זה מהפכים את השקר דעולם ומקשרים בעצמותו ומהותו, להיות גג ורצפה אחד ממש.

סיכום: "אני הו"ה לא שנית" – כי למרות סדר ההשתלשלות: א. האור מצדו בשוה למעלה ולמטה, ב. גם מצד ישות הנבראים אין שינוי, כיון שהם והאור המהווה נמצאים תמיד במאור, ובטלים אליו בתכלית. וההתבוננות בזה מעוררת הרצון: א. שכל כחותיו יהיו באלקות, וזהו ענין עבודת הקרבנות עתה. ב. שיהי' ניזון מהעצמות. וזה יהי' לעתיד ע"י העבודה עתה, כשיהי' גילוי אלקות במוחש.

ט) וזהו באתי לגני אחותי כלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה, והעבודה היא ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, והוא על-ידי עצי שטים עומדים לשון עמודים שנצבים בארץ, שהיסוד הוא בעפר קשה וחזק דוקא, שזהו ההתחלה ואחר-כך נמשכים למעלה עד שראשם מחובר בתקרה עד גבוה גבוה, הנה כמו שממשיך לבאר באגרת הקודש אשר נצבים ברום המעלות, נצב מלך, והוא המשכת ההתנשאות עצמי, על-ידי בחינת עם מלשון עוממות, שעל-ידי זה נעמט מען פון התנשאות עצמי עד עצמות אין-סוף, וממשיכים על-ידי עבודת האדם שיהי' באתי לגני לגנוני למקום שהי' עיקרי בתחילה דעיקר שכינה בתחתונים היתה, דכמו בתחילת הבריאה כתיב¹⁰¹ אלה תולדות מלא¹⁰² כך בגאולה העתידה כתיב¹⁰³ אלה תולדות פרץ, תולדות מלא, שיהי' זה למטה מעשרה טפחים בקרוב ממש על ידי משיח צדקנו.

103) רות ד, ית.

101) בראשית ב, ד.

102) ב"ר פי"ב, ו.

סיכום כללי

כן הם רק מחברים ולא ממשיכים, שכן עבודת הקרשים היא עבודת הנפש האלוקית והבהמית שהיא רוחנית, משא"כ קיום המצוות זהו למטה ביותר - בגשמיות, ולכן נמשכת העצמות.

סעיף ו: רגלה של האות קר"ף נמשכת למטה, שזהו "גער חית קנה" - להכרית את הזכר ("קנה") והנוקבא ("חית קנה") של הקליפה, ועל ידי זה נעשה "הנה" המורה על הגילוי שלעתיד הנפעל ע"י אתהפכא.

סעיף ז: המצוות נקראות זריעה, וכשם שזריעה היא בארץ, כך גם המצוות נעשות בגשמיות ע"י נשמה בגוף, ועל ידי זה דווקא נעשית הצמיחה - גילוי העצמות. וזהו "ברוך הוי"ה אלקי ישראל מן העולם ועד העולם", שצריך להמשיך מעולם היותר עליון (עולם מלשון נצחיות שלמעלה משינויים - עצמות), עד עולם היותר תחתון (עולם הגשמי כפשוטו).

סעיף ח: "אני הוי"ה לא שנית" - כי למרות סדר ההשתלשלות: א. האור מצדו בשה למעלה ולמטה, ב. גם מצד ישות הנבראים אין שינוי, כיון שהם והאור המהווה נמצאים תמיד במאור, ובטלים אליו בתכלית. וההתבוננות בזה מעוררת הרצון: א. שכל כחותיו יהיו באלקות, שזהו ענין עבודת הקרבנות עתה. ב. שיהי' ניוון מהעצמות. וזה יהי' לעתידי ע"י העבודה עתה, כשיהי' גילוי אלקות במוחש.

סעיף א: משה הוריד את השכינה למטה בארץ, ולכן נאמר לו "ועשו לו מקדש ושכנתי בתוכם". זהו שהמשכן הי'ה מקרשי עצי שטים. שטים - לשון הטי'ה ושטות, והעבודה היא להפוך השטות דלעומת זה לשטות של קדושה. קרש - אותיות "שקר", והעבודה היא להפכו ל"קרש" המשכן ול"קשר" לשכינה. וע"י עבודת האתהפכא פועלים "ושכנתי בתוכם".

סעיף ב: הקרשים נקראים עומדים, אותיות עמודים, שמחברים בין הגג והרצפה - אור אין סוף והעולמות, ועל דרך המצוות שנקראות עמודים. ברם יש הבדל ביניהם - היסוד של העמודים הוא בארץ ואילו היסוד של המצוות הוא בשמים, וכידוע שלמטה היסוד הוא למטה מהבנין, ולמעלה היסוד הוא מעל הבנין.

סעיף ג: הטעם שבעולם הזה היסוד הוא למטה מהבנין, לפי שהתהוותו של היש הגשמי שאין תחתון למטה ממנו היא מהיש האמיתי - העצמות, והוא דוקא דירה לעצמותו ית', ולכן העיקר הוא למטה.

סעיף ד: הטעם שהיש הנברא לא נמצא בעינים רוחניים עליונים, כיון שכל הגבוה ביותר יורד ומתגלה דווקא בנמוך ביותר, והנמוך ביותר בכללות סדר ההשתלשלות הוא עולם העשייה הגשמי, ובו מתגלה הגבוה ביותר - העצמות.

סעיף ה: הקרשים הם רק על-דרך המצוות, וכמו

החזקת מכון 'ביאורים במאמרי רבינו'

מוקדשת לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו
על-ידי ועד ידידי המכון

ר' שמואל ומשפחתו שיחיו אייזנברג
הרב לייבל ומשפחתו שיחיו בוימגארטען
ר' מנחם מענדל ומשפחתו שיחיו פישר
ר' יוסף יצחק ומשפחתו שיחיו קזרנובסקי

קובץ זה נדפס על-ידי ולזכות

ר' יוסף יצחק הכהן וזוגתו מרת נחמה דינה שיחיו
בניהם ובנותיהם

מנחם מענדל הכהן, לוי הכהן, חיה מושקא, אסתר מרים,

משה פנחס הכהן ומרדכי הכהן

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

כ"ץ

להצלחה רבה ומופלגה בטוב הנראה והנגלה בכל אשר יפנו בגשמיות וברוחניות
ולנחת רוח יהודי חסידותי מכל יוצאי חלציהם מתוך שמחה וטוב לבב

לזכות החפץ בעילום שמו

להצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנה בגשמיות וברוחניות

קובץ זה נדפס

לעילוי נשמת

הרה"ג הרה"ח מרדכי שמואל בן הרה"ח משה ע"ה
אשכנזי

רב ומרא דאתרא דכפר חב"ד במשך ארבעים שנה
התמסר ביגיעה עצומה ללימוד התורה בכלל ולהעמקה

בתורת רבותינו נשיאנו בפרט

נלב"ע ביום כ"ג טבת ה'תשע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

ולזכות זוגתו הרבנית סימה שתחי' אשכנזי

לאריכות ימים ושנים טובות

נדפס על-ידי ולזכות בנו

הרה"ח מנחם מענדל וזוגתו מרת רחל שיחיו
ילדיהם

יחיאל מיכל, ברוך, דבורה, משה, יצחק זאב,

אסתר גיטל, שרה רבקה, שיינדל מושקא

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות